

WEELAT

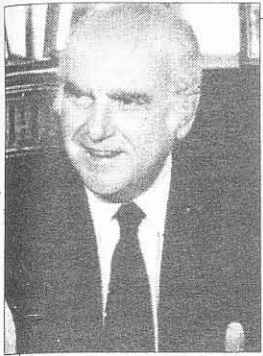
AI JI KUŞTINÊ re kirin resperde

Gelê kurd bi deh hezaran li paytexta Tirkiyeyê banga aşî, biratî û wekhevîyê kir. Lê rayedarên dewletê bûyereke li derveyî îradeya partiyê, kirin hincet û bi kuştina sê mirovan kampanyayeke nîjadperest dan destpêkirin. Tevdîr û plan ji mêj ve hatibû kirin, dixwestin HADEP'ê bigirin. Lewre li dijî hemû cure neheqîyan dengê herî bilind ê girseya HADEP'ê ye. Digel vê yekê rayedarên partiyê wekî di kongreyê de jî diyar bû, biryar dabûn ku ji berê zêdetir piştevaniya kedkarên tirk bikin. Vê yekê di Danezana Encam a Kongreyê de jî cih girtiye. Hewldanên bi vî rengî dewletê zêdetir ditirsînin.

Rûpel 3

- ✓ **"Hevalê me DÜZGÜN DENİZ digel Hesênê Halborî ku şervanê Seyid Riza ye, li ser Serhildana Dêrsimê hevpeyvînek pêk anî, "Ji dîrokê re rûpeleke jîndar"** Rûpel 8-9
- ✓ **MAMOSTE DILAWER bi sernavê "Perwerdehiya bi zimanê zikmakî" li ser girîngiya perwerdehiya bi zimanê dayikê radiweste** Rûpel 4-5
- ✓ **Bîreweriyên Î. OMERÎ yên bi Apê Mûsa re didomin, ew bi gotara "Merhaleyên şoreşê û du awayên şoreşgeriyê" li ser rengê şoreşgeriya çepê tirkên dîtinên xwe tîne zimên.** Rûpel 6

SEROKWEZÎRÊ Yewnanistanê yê berê û Serokê Partiya PA-SOK'ê Andreas Papandreu roja 24'ê pûşperê çû ser dilovaniya xwe. Ji bo naştina wî roja 26'ê pûşperê merasîmek li Dêra Metropolatîna hatê lidarxistin. Serokê PKDW'ê Yaşar Kaya û Sefokê Komîteyê Rêveber ê PKDW'ê Zübeyir Aydar jî di protokolê de cih girtin. Her wiha Rêxistina ERNK'ê şaxa Ewrûpayê jî bi mesajekê serxweşî da gelê yewnanî.

Li hêla din jî rayedarên dewleta tirk jî Wezîrê Karê Derve Emre Gönensay û Serokê SHP'ê yê berê Erdal İnönü beşdarî merasîmê bûn. Di merasîmê de ERNK jî bi çelengeke kulîlkan ve beşdar bû.

SEROKA Koma Keskan a Parlemantoya Ewrûpayê Claudia Roth da zanî ku dilê Tirkiyeyê tune ye di warê demokrasîyê de tu gavan biavêje. Roja 26'ê pûşperê di rojnameya Yeni Yüzyıl de hevpeyvînek bi Serokê Koma Keskan Claudia Roth re derket. Wê di wê hevpeyvîne de tiştên ku hatin serê HADEP'ê û helwesta polîsan a li dijî derdorên demokratîk rexne kir û da zanî ku rayedarên Tirkiyeyê berî ku bikeve Yekîtiya Gumrikê, gelek sozên demokratîk-bûnê dane, lê tiştê nekirine.

Her wiha wê daxwaza berdana mebûsên DEP'ê tekar kir û got: "Ketina nava Yekîtiya Gumrikê wekî gava yekemîn xuya dikir, lê heke wisa here wê bibe gava dawî ji bo Tirkiyeyê."

NÛÇE

DIK

Badê kongreyê HADEP

23'yê pûşper di HADEP kongreyê xo 2'yini kerd. 30 hezar azayane HA-DEP Enqere ra vengê xoyê aşî û biratî da dinyay. Waxto ki Serokê Giştî yê HADEP Murat Bozlakî qisey kerdê 2 merdîman ala tirkî ca di cira ci kard eyşt war. Se bi se nowe tepiya bi. Televîzyonan şandi mîlet ra vat: "Kongrê di HA-DEP di ala ma eyşt war. Ma HADEP'a xayîn ra hesab pers kim."

Badê weşanê televîzyonan hem verê salon, hem jî miyandî salon di polîsî bî zafî. Seat jû di Cigirê Serokê HA-DEP Osman Özçelik vejîya tever, polîsan girot bin çim. Senî ki zara di no eşniya Serokê Giştî yê HADEP Murat Bozlakî Wezîrê Miyandî Kardî Zerî rê telefon kerd, ey vat: "Mi polîsan ra vat, azayane parlemantoya HADEP, azayê dîwanî û serokê giştî bigire bin çim, ifade bigire, viradê." Seat 4 di, kongre qediya, Murat Bozlakî fina bî serokê partiyê. Badê kongreyê serok, azayê parlemantoya partiyê û azayê dîwanî polîsan girotî bin çim. Waxto ki otobus şî, azayanê HADEP çepikî cenay û zilxîfî antî. Hema polîsî jopana rasay înan û 22 teney kerd dirbetinî. 24 di pûşper di se delegey Elbîstanî peyd şiyê raya ci, kontr-gerîlayan birnay keleşana nay pa 3 teney kiştî, jew di xo jî kerd dirbetin. Fina 24 di aşmî di şaxa îzmîrê HADEP bombe kerd. Nê komploy dom kenê, çim ki HADEP bena gird. Ew ro hema hema hemû ca jew û jew rêxistinî akena, qandî jûya dewleta ci ra tarsena. Awa wazena HADEP bigiro.

La balê, mayê tîya ra dewleta tirk ra vami, nê komloyon ra faydeyê kesî çiniyo. Ti rayedarên HADEP bin çim girotiş se, goş bide vengê aşî. MEMED DİREWŞ

Al jî kuştinê re kirin reşperde

Danezana Encama Kongreya HADEP'ê sedema van êrişan eşkere dike. Di vê danezanê de daxwaza aşî, biratî û wekhevîyê heye; her wiha jî daxwaza rakirina DGM, MGK, cerdevaniyê, piştewaniya girtiyan û têkoşina çînî ya kedkaran di danezanê de cih digire.

Kongreya Duyemîn a HADEP'ê roja 23'ê pûşperê li "Atatürk Spor Salonu" ya Enqereyê bi beşdariya 30 hezar kesî pêk hat. Gelê kurd daxwaza biratî û wekhevî û aşîyê tekar kir. Piştî ku kesan ala tirk jî banê salonê daxistin, li seranserê Tirkiyeyê hêzên nijadperest çî fermî, çî sivil dest bi çalakîyên li dijî gelê kurd kirin.

Girtina serok û rayedarên partiyê têrê nekîr, avêtin ser avahiyên HADEP'ê yê bajar û navçeyan. Avahiya İzmir û Keçiören Enqereyê hatin bombekirin, sê rayedarên partiyê Mehmet Kaya, Mustafa Öztürk û Hulusi Kul li Pınarbaşıya Kayseriyê bi destê hêzên kontrayî hatin kuştin, Mehmet Kısa jî birîndar bû. Televîzyonên wekî TRT û TGRT'ê bi awayekî vekirî kêfxweşiya xwe li hemberî van rûdanan diyar kirin.

Gotinên Serdozgerê DGM'ya Enqereyê Nuh Mete Yüksel ên piştî kongreyê didin zanî ku hêzên dewletê ji mêj ve amadekariya êrişêke bi vî rengî kirine. Nuh Mete Yüksel eşkere dike ku demeke dirêj e ku çavên wan li ser çalakîyên HADEP'ê ye.

Rayedarên HADEP'ê piştî kongreyê dan zanî ku danîna alê bûyereke ji derveyê daxwaza wan, heta dibe ku karê hêzên dewletê be. Her wiha jî wan dan zanî ku dewlet dixwaze vê bûyerê bi kar bîne û bike hinceta girtina partiyê. Li gorî van daxuyaniyan, hewldanên HADEP'ê yê piştî hilbijartinan dewlet xistiye nava tîrê.

Derdorên demokratîk jî piştî kongreyê nîrxandinên bi vî rengî kirin. Hate gotin ku piştî agirbestê, dengê aşîxwazan gur bûye û bi taybetî piştî qetlîama Basayê û kuştina sê mamosteyên demokrat, gelek mirovên tirk bi kirinê dewletê hesiyan.

Tê dîtin ku li derve jî rewşa dewletê diwartir bûye. Wekî mînak di 19'ê pûşperê de Parlemantoya Ewrûpayê hin biryar der barê Tirkiyeyê de girtin. Çapemenî û televîzyonên tirk ew biryar jî gelê tirk veşartin. Lê di van biryaran de parlementerên ewrûpî rasterast ji dewletê dixwazin ku ew bi PKK'ê re bikeve diyalogê. Her wiha li ser rewşa girtiyan jî tê rawestî û tê xwestin ku pest û pêkufî ji ser girtiyan bê hildan. Parlementerên ewrûpî bi vê yekê jî namînin, di serî de mebûsên DEP'ê û İsmail Beşikçi, berdana hemû kesên ku ji ber bîr û baweriya xwe hatine girtin, dixwazin.

Li aliyê din êrişên polîsên tirk ên li ser derdorên demokratîk tîrê şermezarkirin û daxwaza ku Tirkiye hurmetê nişanî hemû peymanên ku îmze kirine bide û rê li ser bînpêkirina mafên mirovan bigire, jî di nav biryaran Parlemantoya Ewrûpayê de cih digirin.

Li ser helwesta hêzên tirk tê gotin ku rayedarên dewletê çiqas bikevin tengasiyê, ew qas zorê didin kampanyayên nijadperestiyê, ji ber ku di destê wê de ji bilî vî çeka kirêt tiştêk nemaye. Xwediyên nîrxandinên bi vî rengî dibêjin ku, ji ber vê karê dadî spartine Mehmet Ağar, da ku ew bi gurên xwe yê boz, girtiyan teslîm bigire. Lê dema girtî dikevin grevên birçî-

bûnê û tîrê radeya mirinê jî dengê wan nabe xwe. Wezîrê çandê pesna xwe bi qedexekirina filman dide, wezîrê karê hundirîn ferman dide polîsan da ku dema HABITAT'ê de bi sedan karker û karmendan binçav bikin, her hefte êrişî malbatên windabûyan bikin. Ew tevî van êrişên li ser HADEP'ê, balê dikişînin ser êrişên polîsan ên li ser derdorên demokratîk wekî, İHD, Partiya Kedê (EP), malbatên girtî û windabûyan.

Dema ku Danezana Encama Kongreya HADEP'ê tê xwendin, sedema van êrişên li ser partiyê baştir tê fêmkirin. Di vê danezanê de daxwaza aşî, biratî û wekhevîyê heye; daxwaza sekinandina şer, rakirina DGM, MGK, sistema ceşan, vegerandina gundiyan kurd li cih û warê wan. Her wiha jî piştewaniya girtiyan heye. Tevî van daxwazan tê gotin ku partî tevî piştewaniya mafê kurdan, wê piştgiriya têkoşina çînî ya kedkaran jî bike.

Li welatê ku di bin fermana MGK'ê de lê şerê taybetî were meşandin, partiya ku van daxwazan bike, helbet wê bibe hedefa êrişan. Lê bersiva bereya demokratîk ji van êrişan re girîng e. Gotinên hin kesan ên bi rengê, daxistina alê bû sedema van bûyeran, gotineke pêşyan tîne bîra mirov: "Berê gul bû, baranê lê xist şil bû."

SAMİ BERBANG

Perwerdehiya

bi zimanê zikmakî

Her wiha encamên erênî ku ji teknîk û awayên perwerdehiyê derketine, ji berê firehtir ji civakê re hatine ragihandin û ji bo pêşveçûna mirovatiyê bingeheke erênî hatiye vedan. Ji aliyê zimên ve em dikarin mînaka wergerendina Încîla ku ji aliyê Marthin Luther ve ji latînî li almanî hatiye wergerandin, bidin. Bi vê wergerê mirovên alman Încîl bi zimanê xwe xwendine û hîn bûne. Em li vê derê dikarin vê bibêjin ku hîmê yekemîn a nûjen a perwerdehiya bi zimanê zikmakî bi vê yekê hatiye vedan.

Ziman, navgîneke ragihandinê ye ku mirovan ew ji organên xwe yên dengê bi pergala rêkûpêkî pêk anîne û wê ji bo serwestkirina hev û bilêvkirina (anîn ziman) hest û ramanên xwe bi kar tînin. Ziman, berî çêbûna çinan di nav mirovan de jî, hebûye. Ji hebûna zindiyên bi vir de di nav mirovan de bi kar hatiye, pêş ve çûye, di her heyam û serdemê de hebûna xwe domandîye. Ew ji bo têkiliya di navbera mirovan de; peyivîn, nivîsîn, xwendin, têgihîştin bûye egera bingehîn.

Raman jî wekî têkiliyan bi zimên ve girêdayî ye. Egera yekem a afirîna ramanê, ziman e. Ziman û raman di heman demê de diqewimin (çêdibin). Ziman ramanê, raman jî zimên diafirîne û dide jiyandin. Mêjûya zimanê bi qandî mêjûya hiş kevn e. Ziman rastiyeke wisa ye ku, ji bo her kesî heye û hişekî pratîk e. Raman jî rasterast bi zimên digihîje rastiya xwe. Ziman riya pêkhatina zanîn û hilberîna civakî, huner, felsefe, teknîk û zanistê ye. Nirx û hêjahiyên ku civak bi xwe diafirîne li gorî her civakê di nava xwe de xwerûtîyekê diguhezîne. Ev xwerûtî, civakan ji hev vediqetîne û xwe di hiş û zimanê wê civakê de dide nîşan (eşkere dike).

Zimanê ku niha li dinyayê pê tê axaftin, di pêvajoya dîroka mirovahiyê de bi pêşveçûn û veguherînan re rû bi rû mane. Ew carinan bûye sedema windabûna zimanekî, carinan jî ziman bi wan bi pêş ve çûye. Bi qewmînan dîro-

kî, taliyê mirov û civakan divêtiya parastina zimanê xwe dîtine û ji bo pêkanîna vê yekê dest bi bikaranîna zimanê xwe kirine. Têkilî û danûstandinên xwe yên aborî û civakî bi zimanê xwe kirine. Vê yekê diyardeya zimanê zikmakî afirandîye.

Zimanê zikmakî çi ye?

Zimanê zikmakî, ji aliyê gelek sosyolog û ziman-nasên ve bi pir rengî hatiye saloxdan. Çend ji wan saloxan ev in:

“Ew ziman e ku di nav malbat û jiyana rojane de tê axaftin”, “ew ziman e ku kom û civak jî bi neteweyî, di têkilî û çalakiyên xwe de bi kar tînin û hevûdin serwest dikin”, “ew ziman e ku mirov hest û xwestekên xwe yên ku li ser bûyeran, bi riya wî zimanî ragihînin”, “ew ziman e ku mirov bêyî perwerdehiyê wî zimanî di navbera hawir û civaka xwe de hîn dibe.

Mîrov bi van saloxan dikare bigihîje saloxeke fireh û zelal.

Zimanê zikmakî; koma ew deng û sembolan e ku mirov wî ji dê û hawirdora xwe hîn dibe, ramana ku bêsêkin bi pêş ve diçe, vediguhere û bere bere bi pergala (sîstem) dibe. Bi vê ramanê digel tevlibûna civakê bi xwe û kesitiya xwe didin hesandin û bandora xwe datînin civakê.

Bi kurtasî ji pêkanîna giştî çalakî û pergalekê hêvotîne re perwerdehî tê gotin.

Perwerdekariya bi zimanê zikmakî

Perwerdehiya bi zimanê zikmakî bi hevkarîya giştî dest pê kiriye.

Dema ku mirovatiyê di civata komunal a kevnare de bûye, bi taybetî di warê nêçîrvaniyê de hewcedariya performansê fizîkî û taktîkî dîtîye û ji perwerdehiyê bi vî rengî sûd wergirtiye. Ev perwerdehî bi zimanê zikmakî pêk hatiye. Mirovên ezmûndar (bitercûbe) ceribînen xwe bi pratîkî hînî yên naşit û xişiman kirine û ev yek bi vî rengî heta derbasbûna civaka koçberî domiyaye.

Di dema koçberiyê de mirov cih û civakên nû nas kirine û leqayî çandên pir-reng hatine. Kom û civak bi koçkirinê digel çand û nirxên hev jiyane, çand û nirxên wan li hev kelijîye. Ji ber vê yekê jî cudatiya çandan bi hêsaniyê hatiye dîtî (eşkere bûye). Ev jî bûye sedema çêbûna çand û zimanên etnîk û guherîna dirûv, azîne û naveroka perwerdehiyê. Ev rewşa etnîkî, di warê lihevhatin, parvekirin, sêdjêgirtinê de bere bere bûye sedema bêtirbûna têkilî û ragihandina hundirî û kêmbûna bandora kes û komên derveyî.

Dema ku mirovan dev ji koçberiyê berdane û derbasî jiyana xwecihî bûne, rewşa xwedanmaliya bi taybet dest pê kiriye. Hin kes û kom, bi sitemkarî yê din xistine bin destê xwe û keda wan xwarine. Di civak û neteweyan de çî-nên serdest û bindest çêbûne. Bi pêvajoya demê re, çîna serwer (desthilatdar)

hilberîna ku mirov çêkirine, ew ji bo kelka xwe bi kar aniye, xwariye û di encamê de vê yekê bi xwe re divêtiya dîtin û bikaranîna erd (ax) û kanên nû aniye.

Derketina hewcetiya perwerdehiya bi zimanê zikmakî

Kom û civak ji bo ku di cih û jêderkên nû de binişin (bicih bibin) û wê derê ji xwe re bikin welat, bi hev re şer kirine. Civaka ku bi ser ketiye, ji bo ku serwerî û mêtîngeriya xwe bi hêsaniyê pêk bîne, tevî desthilatdariya xwe xwestiye zimanê xwe jî bi sitemkarî li kom û civakên din bide pejiwandin. Di vê demê de yekem car hewcetiya bikaranîna zimanê zikmakî xwe daye hisandin. Lewre wî şerî bi xwe re awayên jiyaneke nû aniye. Êdî mirovan nema karibûne jiyana xwe bes bi malbatî bido-minin. Ji ber vê sedemê pêvajoya netewebûnê dest pê kiriye. Êdî perwerdehî ji aliyê kesên zana ve di heman dem û cihê de bes ji mirovên serdest re hatiye kirin. Pê re pê re mirovên serdest ji bo ku karûbar û mêtîngeriya xwe bi hêsaniyê û bê zehmetî bi cih binin, di navbera xwe û mirovên bindest de tebeqeyê çêkirî afirandine û ew jî perwerde kirine. Li dû van qonaxên dîrokê, çapkiriya pirtûkan, pêşveçûna zanistê bûye sedema mezintirbûna cihêtiyên ku di navbera çîn û neteweyên serdest û bindest de hene.

Merheleyên Şoreşê û du awayên şoreşgeriyê

Xwendevanên kurd ku dihatin Stenbolê, berî her tiştî ramanên Çetin Altan û İlhan Selçuk dixwendin. Wan doza welatê xwe ji mêjiyê xwe diavêtin, di civat û civînan de rexne li me digirtin û digotin: "Hûn welatparêz, zimanparêz û nijadperest in. Hûn paşverû ne. Di demeke kurt de wê sînor ji nav welatan rabin. Ji bo rizgariya kurd û Kurdistanê tu têkoşîn ne lazim e, wê xweber heh bibe."

Di salên şestî de, ev çepên tirkî ku bi şoreşê re xiniz in, wekî Çetin Altan û İlhan Selçuk, yekî di rojnameya Akşamê de, yê din jî di rojnameya Cumhuriyetê de bêrawestan li ser sosyalîzmê û rêveberiya wê dinivîsandin. Wekî du teyrên dubirak bûn, pesnê hev û din didan. Pêşengiya şoreşa Anatoliyayê dikirin. Em xortên pêşverû me giştan nivîsên wan dixwendin û em li ser şopa wan diçûn.

Ji aliyê din ve civateke me hebû û di wê civatê de pêşengên me, yên sosyalîst û welatparêz hebûn, mîna Musa Anter, Yaşar Kaya, Edip Karahan, Canib Yıldırım, Örfi Akkoyunlu, Medet Serhat û hwd.

Xwendevanên kurd ku ji Kurdistanê dihatin Stenbolê, berî her tiştî ramanên Çetin Altan û İlhan Selçuk dixwendin. Ew dibûn sosyalîstên navneteweyî (internasyonal). Wan doza welatê û niştîmana xwe ji mêjiyê xwe diavêtin. Ji ber ku têkilî û peywendiyên me bi wan pêşengên welatparêz re hebûn, hinek welatparêzî bi me re mabû. Xortên kurd yên sosyalîstên navneteweyî di civat û civînan de rexne li welatparêziya me digirtin û digotin:

"Hûn welatparêz, zimanparêz û nijadperest in. Hûn paşverû ne. Di demeke kurt de wê sînor ji nav welatan rabin, her tişt bi sosyalîzma Çetin û Selçuk wê çareser bibe. Ji bo rizgariya kurd û Kurdistanê tu têkoşîn ne lazim e, wê xweber hel bibe."

Min pirsar xwe xiste serê Apê Mûsa jî

Di wê demê de pirtûkên pêşverû ku li ser rizgarkirina gelên bindest hatibûn nivîsandin, bi zimanê tirkî nîn bûn, ango li zimanê tirkî nehatibûn wergerandin. Piştî ku Zagona Bingehîn ya 1962'yan, hêdî hêdî pirtûkên çep werdigêrandin zimanê tirkî. Bi mehan yek, dudo derdiketin. Me jî, ji dikana Aşik İhsanî dikirin. Min di wan pirtûkan de bersiva yê pirsgerêkê peyde nedikir.

Ji rojan roja pêncşembê bû. Ez çûm mala Apê Mûsa, li baxçe me çay vedixwar. Ez û ew, em bi tenê bûn. Min egera vê pirsgerêkê jî pirsî: "Ya Xalê delal! Ez çi qasî bala xwe didim xortên kurd ên pêşverû çaxa ku li welatê dixwendin, welatparêz bûn, lê ku tenê Stenbolê ew xortên delal tînin guhartin. Bi texmîna min tiştin wan berevajî dikin. Hinek wan serûbinê hev dikin. Li ser vê ramanê tu çi dibêjî?" Wî "Wekî kê?", got. Min "Wekî Çetin Altan û İlhan Selçuk, xortên kurd di çerxa wan de tînin pişaftin û guhartin", gotê. Min dît çavên wî leyistin û got:

—Na lawo, na. Çetin Altan û İlhan Selçuk mirovên

pêşverû ne, xizmeta me dikin, li wan ewle bin, em û wan di şopekê re dimeşin, hevrê û heval in.

—Wele ez bi wan ne ewle me, dibe ku riya me jî ne yek be.

—Ka ji min re şirove bike. Bi çi gumana?

—Ez nizamim. Ji ber ku ez nizamim min jî te pirsî.

Wê rojê me tiştek nexist serê hev. Lê min temîn kir ku di serê wî de jî bû pirs.

Roj bi roj rewşa me xerabtir dibû.

Em gişt endamên FKF'ê (Fikir Klubleri Federasyonu) bûn û em bi dil û can tînin dixebitîn. Lê her bala min li ser wê ramanê, li ser wê pirsgerêkê bû. Di sala 1968'an de, wekî her car ez û hevalê xwe Dr. Burhan Veli Yaşar çûn dikana Aşik İhsanî, İhsanî jî me re qawîne Saliho Pismamo danî ser gramofonê û got: "Hûn li strana min ya nû guhdar bikin, ezê pirtûkên nûderketî ji we re bipêçim. Va ye pirtûkeke Mao derketiye, navê wê "Yeni Demokrasi" ye.

Bersiva pirsar me Mao da

Min pirtûk xwend ku bersiva ramana min û pirsgerêkê me gişt di wê pirtûkê de ne. Mao "Rizgariya civakan di du merhaleyan pêk tî. Ya pêşî rizgariya neteweyî û ya duyemîn rizgariya aborî ye. Heta rizgariya aborî piştî ya neteweyî dest pê dike", dibêje. Min pirtûk xist bin cengê xwe û berê xwe da Suadiyeyê mala Xalê Mûsa.

Xalê Mûsa li baxçe rûniştîye, berga pirtûka Mao di destê wî de spî dike û ew dixwîne. Çav li min ket, pirs-

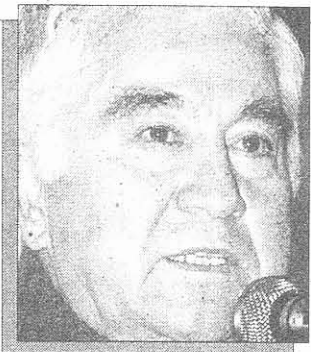
tûk danî ser maseyê, rabû pergî min ve hat û got:

—Doktor ka ez eniya te maç bikim.

—Çima, Xal?

—Va ye bersiva pirsar te Mao daye. Erê navê me yek e, em her du alî şoreşvan û têkoşer in, lê şoreşên me jî hev û din cihê ne. Em di şoreşa yekemîn, ew di ya duyemîn de ne.

Ji wê demê ve, şoreşgerên tirkî dagirkeriya mejiyê xortên kurdan dikirin û ji wan be wê hîn jî bidomînin, lê êşkere bûne. Ma wê kî bi wan ewle bibe. Va ne rasterast nijadperestiyê dikin. Ango sosyalîstên nijada xwe ne, qaşo sosyalîst in. Apê Mûsa, ji gorê serê xwe rakiribûya û li rewşa wan binihêriya wê tû bikira rûçikê wan î belek. Apo di nivîseke xwe ya dawî de gotibû: "Ez dikarim Çetin Altan efû bikim" Ango bi durûtiya wan hesiyabû.

● **2.7.1993:** 37 kes li Sêwazê li Hotêla Madımakê ji aliyê olperestên faşîst ve hatin şewitandin. Nivîskar Aziz Nesin û hin hunermend û rewşenbîr ji bo şahiya Pîr Sultan Abdal çûne Sêwazê. Ji ber axaftîneke Aziz Nesin olperestên faşîst agir berî Hotêla Madımakê dan, Aziz Nesin bi sax filitîf. Lê 37 kes di hotêlê de can dan.

● **4.7.1966:** Faik Bucak ji aliyê MÎT'a Tirkiyeyê ve li Ruhayê hate kuştin. Faik Bucak di sala 1919'an de li Siwêregê hatibû dinyayê. Bucak hem bi xebatên xwe yên ji bo rizgariya kurdan hem jî bi nivîskariya xwe dihate nasikirin. Di salên 1935'an de li Stenbolê ji bo telebeyên kurd wî tevî hin rewşenbîrên kurd bi navê (Dicle Talebe Yurdu) avahiyek vekirin.

Piştî ku Fakulteya Hiqûqê diqedîne li Kozanê û li Zarayê dadgeriyê (hakim) dike. Piştî re li Ruhayê parêzeriyê (ebûqatî) dike. Di vê navberê de jî ber fikrên xwe yên kurdî salekê li Balikesîrê di girtîgehê de dimîne.

Di derbeya 1960'an de ew jî bi 55 rewşenbîrên kurd ve hate sîrgûnkirin. Di sala 1964'an de bi hin rewşenbîrên kurd ve Partiya Demokrat a Kurdistanê (KDP) ê li bakurê welêt ava kir.

● **6.7.1995:** Aziz Nesin çû ser dilovaniya xwe. Nivîskarê mîzahê Aziz Nesin di sala 1915'an de li Stenbolê hatibû dinyayê. Ew hem bi nivîskariya xwe hem jî bi fikrên xwe dijberê dewletê bû. 90 berhemên Aziz Nesin hene. Dema ew mir di ser 80 salî re bû.

AWIR

Li NÇM'ê hewla nûjenkirina stranên gelêrî

Komeke taybet a Navenda Çanda Mezopotomyayê konsereke bi navê "Konsera Muzîka Gelêrî ya Kurd a Nûjen" pêşkêş kir, li salona NÇM'a Stenbolê.

Roja 22'ê pûşperê ev koma muzîkê derkete ber temaşevanên xwe û nêzîkî du saetan bi stranên xwe dilê temaşevanên geş kir, her çiqas sazûmaniya deng xerab bû jî.

Endamên vê komê ji komên muzîkê yên NÇM'ê û ji sê kesên ji derve ku bi enstrûmanên xwe tevî xebatê dibin, hatiye sazkirin. Li gorî-gotina muzîsyen Serhat ku hem yek ji endamên vê komê, hem jî yê Koma Amedê ye, ev agahî dan li ser vê xebatê xwe: "Hejmara endamên me 7-8 kes in. Ev kes ji aliyê felsefeya xwe ya hunerê ve nêzîkî hev in û her yek ji wan di koma xwe de yên herî bi huner in. Tabî ew nayê wê maneyê ku endamên din ên wan koman bê-huner in. Ji ber ku ev kesên hilbijartî dixwazin xebateke bi vî rengî pêk bînin û tev jî nêzîkî xebata vî cureyî ne, di vê komê de hatine ba hev."

Muzîkên vê komê bi giştî ji stranên gelêrî pêk hatine. Lê çend parçeyên nû jî di nav stranên wan de tên dîtin. Der heqê vê yekê de jî Serhat dide nîşan ku: "Îro gelê kurd di nav têkoşînekê de ne. Ji ber wê jî, divê mirov ji demajoya îro dûr nekeve. Bingeha xebata me ew e ku, em motifên muzîka gelê kurd, bi enstrûmanên Rojava re têkilîhev dikin. Bi alîkariya enstrûmanan em blues, rock û popê diceribînin û stranên xwe bi

awayekî hemdem pêşkêş dikin."

Ev kom enstrûmanên mîna; Bas-gîtar, piyano, gîtar, ûd, bîsk, kanûn, ney, baxlama, zirne û dahol bi kar tîne.

Li gorî gotina Serhat ev kom wê piştî bi demekê bi awayekî orkestrayê xebatên xwe berfirehtir bidomînin.

Divê were gotin ku xebatên bi vî rengî re li ber muzîka kurdî vedikin û muzîka kurdî hem ji monotoniya deng hem jî, ji monotoniya enstrûmanan xelas dike. Yanê hem di deng hem jî di enstrûmanan de pirdengî tê ceribandin.

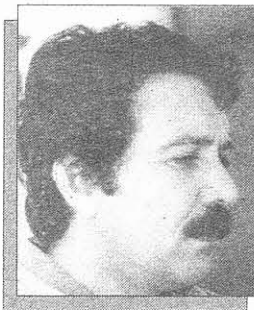
Di vê konserê de tiştêkî bala min kişand. Parçeyên ku hatin strîn tev bi kurdî bûn, lê di axaftina wan a kurdî de bi rastî jî xeletî gelek bûn. Hele hin termên muzîkê hebûn ku an tam ji tirkî hatibûn wergerandin, an jî bi awayekî şaş bi kar dianîn. Mesela, beriya ku parçeyekî soranî bistrin, hate gotin ku: "Ev helbesta me soranî ye." Wekî ku helbestek were xwendin! Mînakeke din jî, stranbêjekî wê kilamek bixwenda, dîsa hate gotin ku: "Hevalê me stranekî dirêj bixwîne."

Her çiqas muzîsyenên kurdan di warê muzîkê de pêşveçûn danîbin ber xwe jî, ji vî rewşê jî xuya ye ku ew xebatên xwe yên li ser muzîkê bi tirkî dikin. Ev yek jî di demên wiha de dibe sedema hin kêmasiyan. Divê hunermendên kurd bi qasî strîn û lêdana ambûran, jî termên muzîkê yanê lîteratûra wê jî haydar bin. Lewre pêdivî hem bi muzîkê hem jî bi lîteratûra wê heye.

AYNUR BOZKURT

ÇAVDÊRÎ

AMED TÎGRÎS

Kongreya HADEP'ê, provokasyon û operasyonên dewletê

Dewleta tirk her ku diçe di nav krîza politîk, aborî û eskerî de cûm-dibe. Çiqas krîz kûr û berfireh dibe, dewlet jî ewqas dîn û har dibe. Provokasyon û operasyonan pêk tîne. Bûyera kongreya HADEP'ê jî, ji wan provokasyon û operasyonên dewletê yek e. Daxistina ala tirk hincet (bahane) e. Ji bo ku operasyonên xwe yên wehşî ji raya giştî ya Tirkiyê û cihanê veşêrin daxistina alayê sedem nîşan didin. Alaya Tirk dabiketa an neketa de dîsa van êrîşên xwe bibirana ser HADEP'ê. Dikarin hezar provokasyonên din pêk bînin. Dewleta tirk bi hemû dem û dezgehên xwe yên sivil û eskerî ve, li hemberî têkoşîna bizava (tevgera) rizgarî ya gelê kurd ketiye nav bê çaretîyê kûr û aloz. Ew di nav vî alozî û krîza han de, dixwazin hemû hêrs û nefretê xwe ji serê rêxistin, dem û dezgehên demokratîk derbixin. Ji ber vî yekê jî, bi awayekî vekirî êrîşê HADEP'ê dikin.

Dewlet di warê demokratîk de ji HADEP'ê ditirse û hesabê hilbijartinê dike. Fw dibîne ku HADEP bi rêxistinî di nav gelê kurd de xurt dibe. Li Metrepolan bi hezaran kurdên koçber û penaber dixê nav xebat û çalakîyan. Heger di nêzîk de hilbijartin çêbe, HADEP vî carê bi xurtî dikeve parlamentoyê. Heger carekê piyên HADEP'ê ket parlamentoya Tirkiyeyê, êdî careke din ew nikarin bi hêsanî HADEP'ê wek DEP'ê ji parlamentoyê derînin. Rewşa kurdan, raya giştî ya Tirkiyeyê û cihanê niha li dijî wan e û nikarin wê rewşê dubare bikin. Ji ber van sedem û hesabên ji niha ve dixwazin pêş li HADEP'ê bigirin. Provokasyon û operasyonan li ser HADEP'ê çêdikin.

Ji aliyê din ve jî, pêwîst e ku HADEP jî, wekî partiyeke demokratîk û girseyî xwe biparêze û xebata xwe di vî çarçoveyê de bimeşîne. Kesên endam, sempatîzan û dilsoz jî, di nav vî çarçoveyê de û li ser vî bingehê nêzîkî HADEP'ê bibin, ji destûr û xebatên wê re rêz û hurmeta xwe bidin nîşandan. Barê ku HADEP nikare ji bin rabe, nadin ser milê HADEP'ê, baldar û hişyar bin; rê li provokasyonan bigirin. Di nav vî çarçoveyê de, ji rengîni û dewlemendiya bîrûbariyên cihê re rêzdar bin.

Dewleta tirk dixwaze bi bûyera daxistina ala tirk, nijadperestîya tirk xurt bike û bi vî yekê gelê kurd bixapîne. Êrîşên kontra û nijadperestîya tirk bi maf nîşan bide. Çapemeniya Tirkiyeyê dest bi kampanya derewan kiriye. Ji Serokomar Silêman Demirel heta, Serokleşkerê tirk Karadayî û hinek sendîkayên karkeran li dijî kurdan kampanyaya şovenîzm û nijadperestîyê li dar dixin. MHP'yî yên faşîst êrîşî ser bar û bargehên HADEP'ê dikin. Rê li pêş nûnerên HADEP'ê yên ku beşdarî kongreyê bûbûn dibirin û wan şehîd dikin. Bombe davêjin avahiyên HADEP'ê. Bi însiyatîf û alîkariya polis û eskeran li dijî gelê kurd mîting û nûmayîşan li dar dixin. Mal û cihên xwe yên kar bi alên tirk dixemilînin. Li Kurdistanê jî dest bi operasyonan dikin. Bi kurtî li dijî gelê kurd îro seferberlik heye.

Çi bûye, çi cîriyaye? Serî binî kesekî di kongreya HADEP'ê de alaya tirkan avêtîye erdê. Qaşo "ala wan şerefa wan e, sembola welat û neteweya wan e. Wekî netewe heqaret li wan hatiye kirin" Ji bo vî yekê jî, dinyayê xerab kirin û dikin! Lê hûn dibînin, ev nêzîkî hezar sal in ku tirkan Kurdistan dagir kirine. Ne bi tenê ala kurd, her wiha navê kurd, navê welatê wan reng û zimanê kurdî qedexe kirine. Hemû heyinên seranserê erdê Kurdistanê talan û wêran kirin û dikin.

Di van 15-20 salin dawî de, bi qasî niv mîlyon esker, polis û çavî kirine nava Kurdistanê, bi fizîkî her roj dest davêjin namûsa kurdan. Dîsa di van çend salên dawî de, nêzîkî 3000 gundên kurdan wêran kirin, 10 mîlyon kurd ji ser axa wan rakirin. Bi hezaran kesên kurd kuştin. Tu nirx û rûmet ji kurdan re nehiştin. Ma ev ne destdirêjiya şerefa kurdan e? Ne destdirêjiya ax û yekîtîya neteweya kurd e? Gelo ev çî ye? Ev provokasyon û operasyonên giştî, ne bi tenê li dijî HADEP'ê ye, bi awayekî gelemperî li dijî gelê kurd e. Pêwîst e ku em refên xwe yên niştîmanperwerî û şoreşgerî xurt bikin. Pêwîst e ku em bala mirovên tirk ên şoreşger û demokratîk jî bikişînin ser vî rewşê. Li dijî nijadperestîya tirk mil û dest bidine hevdu.

Ji devê şervanekî Seîd Riza, Serhildana Dêrsimê

Ji dîrokê re rûpeleke jîndar

Her tim tê gotin ku dîroka gelan divê bi destê dîrokzanên wan bêne nivîsandin. Lê dema em rewşa gelê kurd tînin ber çavan, dîroka kevn deynin aliyekî, hê dîroka nêzik bi awayekî baş nayê erhevkirin. Heta ji me tê, em dixwazin di vî warî de jî hin gavan iavêjin. Bi vê mebestê hevalê me DÜZGÜN DENİZ bi şervanê Seîd Riza, Hesenê Halborî re ev hevpeyvîn pêk anî.

Kalo em dizanin ku tu di jiyana Serokê Serhildana Dêrsimê Seîd Riza re wekî alîkar, wekî parastvan bû. Gelo Serhildana Dêrsimê çawa dest pê kir?

– Serhildanê, di sala 1937'an de dest pê kir. Ji bo destpêkirinê gelek sedem hebûn; lê di vir de bi ya min du bûyer girîng in. Aboriya gel gelek xerab bû Zilam vir de wir de diçûn ku ji zarokên xwe re tiştêkî wekî xwarinê bînin.

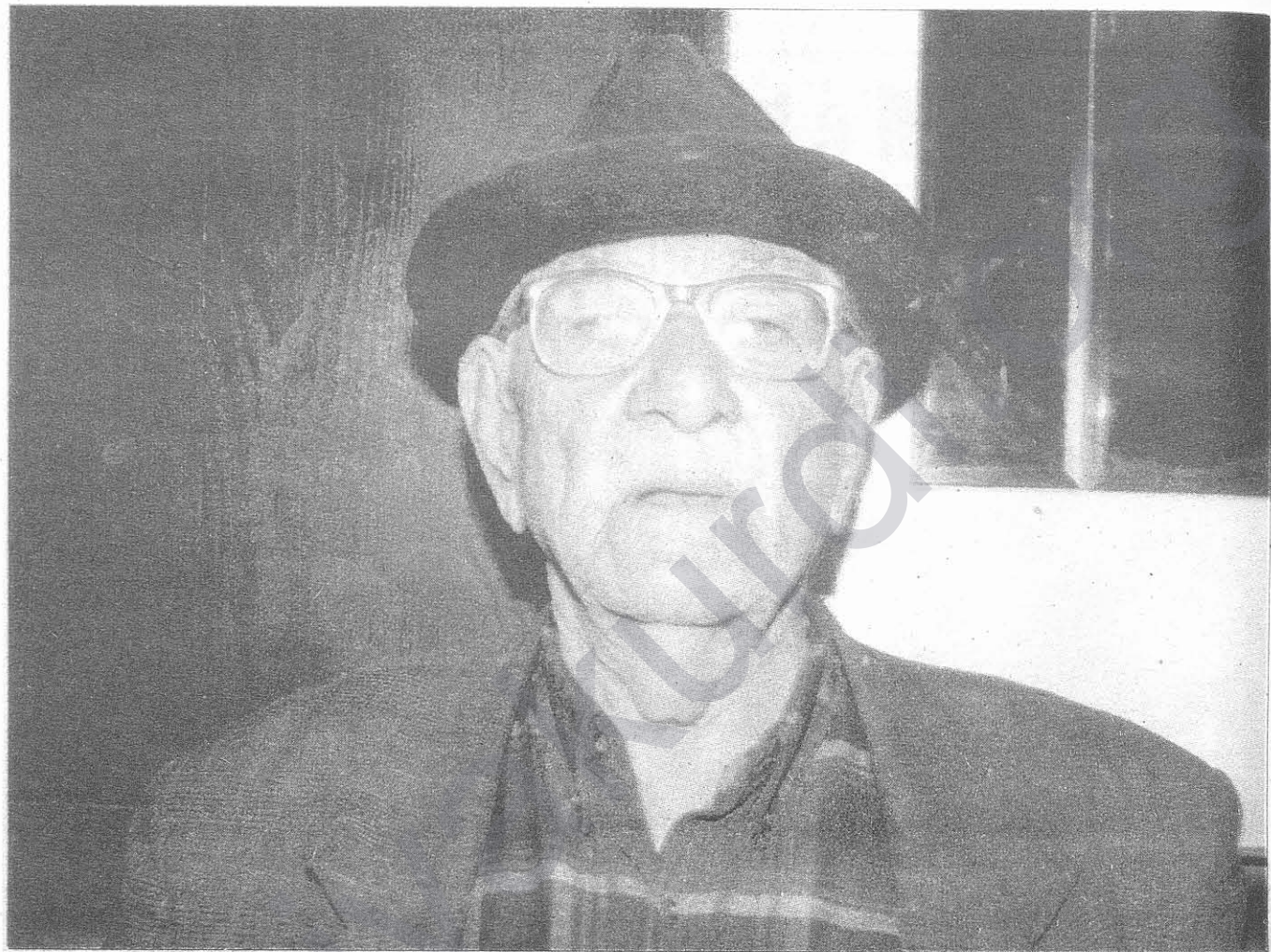
Ya yekemîn, li Pilûrê (Ovacık) zilamek diçe ji malekê bizinekê didize û tîne mala xwe, bi şev serjê dike û dide zarokên xwe. Dûv re jî xwediyê bizinê vê yekê dibihîze û diçe qereqolê giliyê wî zilamî dike. Pişt re leşker jî tîne mala wî seh dikin tiştêkî bi dest naxin.

Çend roj bi şûn de, leşker dîsa diçin û ew dîsa direve nakeve destê leşkeran. Serleşker jî jina wî digire, dibe qereqolê û wê şevê li qereqolê dihêlin. Serê sibê jî jînekê berdidin, ew tê malê.

Zilam dafîkekê amade dike, diçe gazî notirvanê (bekçî) gund dike, dibêje: “Ez dixwazim herim teslîm bibim, lê belê min ji bo dilxweşkirina leşkeran xwarin amade kiriye, niha sifre li erdê ye; ji kerema xwe gazî qereqolê bike, bila werin pariyek nanê min jî bixwin û ez jî dî re teslîm bibim.” Notirvan diçe û gazî dike, serleşkerê qereqolê û 11 leşker diçin mala zilâm.

Xwendevanên heja bizanin ku, dîroka kurdan a nêzik jî di bin axê de ye. Lê îro hêdî hêdî lê tê kolîn. Ev jî heye, her tim lêkolîn sedî sed rastiye nadin. Ji ber ku carinan rastkirina hin îdiayan ne mimkun e. Ev astengî di vê nivîsê de jî heye.

Hesenê Halborî (Halvorî) ku me pê re hevpeyvîn kiriye, gelek pîr e (kokim). Li gorî agahiyan, salên wî jî sedî boriye û guhên wî jî baş nabî-

Xwediyê malê, wan li ber derî diferimîne û diçin hundir. Tivingên leşkeran ji destê wan distînin û bi dar ve dikin. Leşker ku rûdinin li ser xwarinê, êdî zilam radibe, tivingê digire destê xwe û dibêje: “Ku dizî hatiye kirin, min kiriye, heke ku hûn li diz digerin, diz ez im. Ma hûn çima pîreka min dibin, şevêkê li nav xwe dihêlin?” Pişt re jî wan gulebaran dike. Di vê gulebaranê de 12 leşker û serleşker hemû tîne kuştin. Bûyera yekemîn ev e.

A duyemîn jî li ser Pira Paxê derket. Ew jî, ji hatina tabûrên leşkerên tirk bû. Beriya vê bûyerê jî Çemê Xarçikê wî alî (aliyê Mamekî) hikûmet tune bû; ji ber ku leşker û qereqol tune bûn. Dema ku leşkeran li gundê Paxa Suran, ji daran pîreke mezin pêk anîn, dewleta tirk ev pîr ji bo operasyoneke mezin amade dikir. Dû re jî, tabûrek leşker derxistin

Çiyayê Tûligê. Hefteyek an jî du hefte li wir man neman, dîsa zivirîn cihê xwe yê berê. Li gorî baweriya me ew tabûr jî bo kifş û planên hereketê çûbû.

Şevêkê çend kesan gelek êzing kişandin ser pîrê; benzîn berdan ser û şewitandin. Pîr tev hilweşiya. Dibêjin ew bûyer bi destê Baqî Dewletî û hevalên wî hatiye kirin. Gava ku agir pê dixin Qereqola Paxê jî gulebaran (remî) dikin. Di vê bûyerê de serleşkerê qereqolê sertof (yüzbaşı) tîne kuştin. Tê gotin ku kesê ku tiving berdaye kumandar di wê demê de qeriyaye û gotiye: “Ji min re dibejin Fındıq Axa, Fındıqê Qemer Axayê Eşîra Üşivan (Ji Mala Murtê Aj). Ez ew im, min baş nas bikin!”

Dibêjin li ser vê bûyerê Fındıq Axa di demeke kurt de tîne girtin û wî bi dar ve dikin. Bi ya min ew bûyer filehan (ermenî) pêk anîbû.

Yekê jî, tîrsa hovîtiyên berê, ji dilê wî derneketiye. Ji ber wî hinek be jî zora tîrsa xwe bir û daxwaza me ya hevpeyvînê pejirand, em jê re spasdar in.

Hêviya me ew e ku, van tiştên ku hatine gotin bi destên hevalên din bêne sererastkirin. Lê divê em destên xwe zûtir bigirin, hin ku, pîr û kalên me wînda nebûne.

DÜZGÜN DENİZ

Seyid Riza zilamekî çawa bû?

– Di navbera çûnûhatina leşkerên tirk (ji Tûligê) de eşîrên kurd bi hev re çûn cem Seyid Riza, pê re peyvîn. Gotin: “Em li ber xwe bidin û tu jî bibe serokê me.” Seyid Riza bi ber wan geriya nebû; Seyid Riza wê demê bi Serokeşîrê Demenan Cibraîl Axa re jî kiriv bû. Belê baweriya wan zêdetir bi hev re hebû. Tesîra vê yekê li ser Seyid Riza pîr bû. Û wî jî êdî li ser vê baweriyê qebûl kir. Ji ber vê yekê jî êdî wî serokatiya serhildanê girt ser milê xwe. Bi vî rengî peymanî serhildanê hate çekirin.

Haa!.. Hûn gere bizanibin ku Seyid Riza ne kesekî ji rêzê bû. Ev zilamekî taybet bû. Ji ber ku di Şerê Gerdûnê yê Yekemîn de dema leşkerê tirk ji ber artêşa ûris direviya, wî bi serê xwe ji wan re şer kir û ew bi şûn de vegehandin. Kumandarê leşkerê tirk yê Xozatê ku jê re digotin Delî Xalit Paşa, rutbeya wî sergurdan (binbaşı) bû.

Dema leşkerê rûs hatin, wî li Xozatê kumandarî dikir û di wê demê de bi awayekî resmî alîkariya Seyid Riza xwest. Seyid Riza jixwe dixwest ku bersiva ûris bi serê xwe bide; ji ber vê yekê jî ku dewleta tirk tiştê nekiribûya, gerek e wî dîsa jî bersiva ûris bida. Li ser vê yekê jî wî artêşa ûris heta Erzîromê ajot û zivirî hat 8-9 mehan li Erzînganê, wekî walî li wir ma û ew.

der idare kir.

Seyid Riza ji kîjan eşîrê bû, malbata wî çawa tê nasîn?

– Seyid Riza ji eşîra me bû. Navê eşîra me Awasan (Abasan) e. Lê belê eşîra me ya mezin Şêxhesenan e. Navê vê jî ji navê damezrênerê eşîrê kalikê me Şêxhesen û birayê wî Şêxamed tê. Ew her du zîlam li gorî secereya me:

Ji gundê Meletê hatine aliyê Dêrsimê. Lewre li derdora navçeya Nazmiyê kon (bi cih) bûne. Li gorî agahiyan, cihê wan cihê xiristiyanan bû, ji ber vê yekê jî, ji wan re digotin Xarîç. Îro li wir gundê Xarîg heye. Li vê derê ji xwe re xanî amade dikin, pişt re jî dest bi cotkariyê dikin.

Çend şal derbas dibe, kes nizane, lê belê keça kalikê me Şêxhesen mezin dibe û dibe ciwan. Rojekê xebatkarekî wî, dixwaze bi vê keçikê re bizewice. Şêxhesen jî li dijî vê yekê dernakeve û wan dizewicîne. Wexta zevîajotinê, keça Şêxhesen tê balê û jê re dibêje:

“Bavo em dixwazin tu ji min re cihekî veqetîni ku em jî ji xwe re biajon.”

Li ser vê peyvê ev jî dikene û dibêje: “Herin, we di rojekê de çiqas erd ajot, bila ew ji we re be.” Keçik diçe ji mêrê xwe re dibêje. Li ser vê gotinê zîlam dest bi cot dîke û hemû cihê xezûrê xwe di nava nîv rojê de diajo. Şêxhesen dimêzîne ku tiştek ji wî re nema; êdî li ser vê soza xwe dev ji cihê xwe berdide tê Gundê Bodikê. Ji vê eşîrê niha li gelek cihên din hene. Mînak: Malbata Doxan Dede (Îzettin Doğan) jî, ji Eşîra Şêxamed e.

We, Seyid Riza kengê û çawa nas kir?

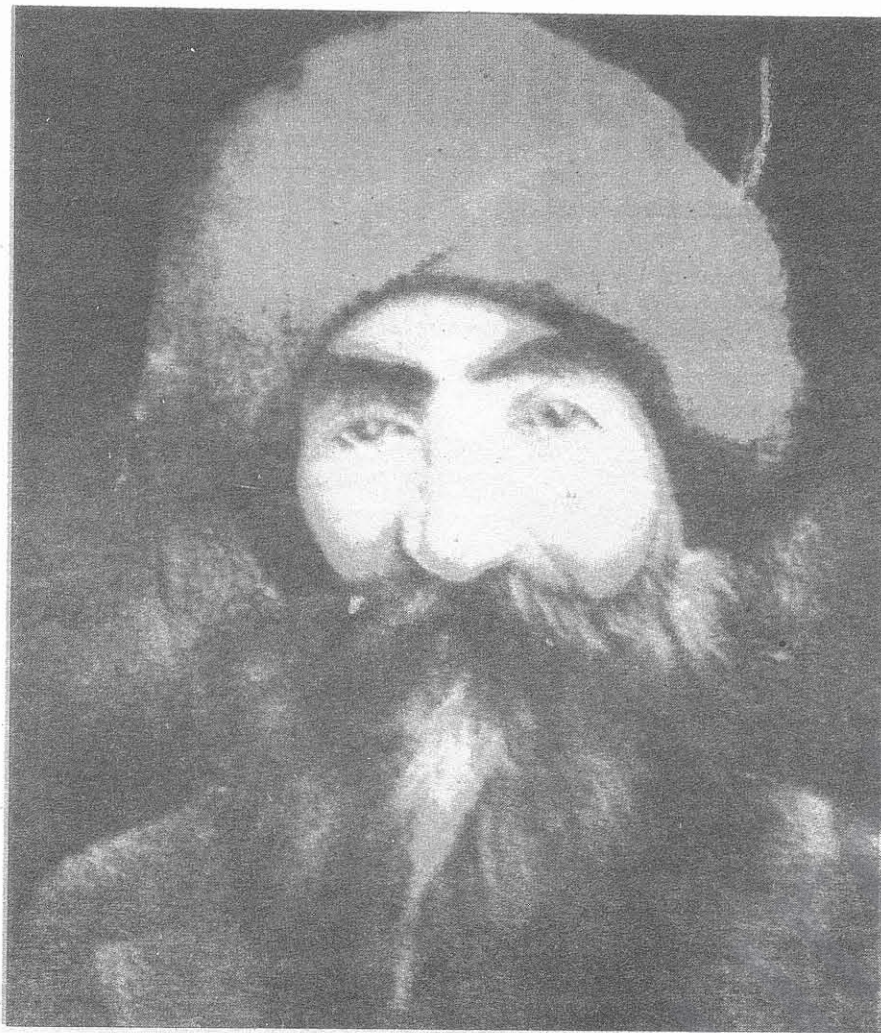
– Ez, Seyid Riza ta ji zaroktiya xwe ve nas dikim. Ji min gelek sal mezintir bû. Ew tevahî çar bira bûn, Seyid Riza birayê navîn bû. Navên birayên wî; Axa, Xidir û Keko bûn.

We gava din der heqê Şerê Gerdûnê yê Yekemîn û berxwedana gelên Dêrsim de hin tişt anîn ziman. Hûn dikarin ji kerema xwe re ji me re hinek agahiyan din binin zimên. Di wê demê de tesîra Seyid Riza pir bû an na?

– Belê. Tesîr çawa tune? Ma ew serokê wê hereketê bû. Me qol avêt (girtina ser) ser leşkerên ûris, li Çiyayê Mizûr. Di vê bûyerê de pêşî me nobedarên wan kuştin; pişt re jî em qelîbîn nava leşkerên dijmin. Vê demê wan xwe şaş kirin. Yê ku hatin kuştin jixwe mirin, lê belê yê ku nehatin kuştin jî reviyar. Tenê çekên di destê xwe de xelas kirin, ên din gişt li wir hiştin.

Me jî ew gişt bi dest xistin. Di wê zivistanê reş de me bi piranî bi zîkê birçî şer dikir. Lewre di vî şerî de me gelek nanên somî (somin) û xwarinên din bi dest xist; li xwarinê jî me mirazê xwe kir. Hevalê min Mistê Çêl, ji konên ûris ji xwe re şalwar durût û bi vî şalwarî di nav gel de bû navdar.

Dema ku em ketin Erzînganê, me dît ku ûris bi kesekî tiştek nekiriye. Tu car leşkerê wan bi xweser nediketî nav

gundan. Lê belê fileh (ermen) ên ku di nav leşkerên ûris de ne, wan gelek zîlm û zor kirine. Pir kes kuştine, bi bizmaran jin, zarok kuştine. Kesên ku hatine kuştin hem tirk, hem jî kurd in.

We hereket heya ku derê domand?

– Seyid Riza ku ji Erzîromê zivirî hat li Erzînganê wekî walî li wir ma. Pişt re xeber şand û got: “Besa keça

alîkarî dikir.

Lê belê Seyid Riza xwedî jin bû û jina wî jî keça Diyap Axa bû; ji wê jî çar lawên wî hebûn. Dema ku Besê çû cem wî, Seyid Riza ew li xwe mar kir û dev ji jina xwe ya berê berda. Seyid Riza di destê Besê de gelek zirav bû û tu caran qezîya wê nedifirand (neşikand). Jê pir hez dikir; xwarin û vexwarina wî hemû bi destê Besê dihat çêkirin. Seyid Riza

Seîd Riza ne kesekî ji rêzê bû; ew zîlamekî taybet bû. Ji ber ku di Şerê Gerdûnê yê Yekemîn de dema leşkerên tirk ji ber artêşa rûs direviyan wî bi serê xwe bi wan re şer kir û ew bi şûn de veqerandin. Lê, berî ku wî bi dar ve bikin, ji bo ku janeke mezin bidinê. pêşî kurê wî Husênê Reşîk li ber çavên wî avêtin darê.

(qîza) Memê Gox ji min re bişînin. Ji bo xizmeta min bila were vir”.

Der heqê Besê de zêde agahî nîn e; hûn dikarin çi bibêjin?

– Besê ji bo min keseke nenas nebû. Dema ku Seyid Riza daxwaza Besê kiribû, wê dev ji mêrê xwe Alê Gop (ji gundê Axdadê) berdabû û di mala bavê xwe de bû. Ew jineke bî bû. Bi rastî Besê jineke zehf jêhatî bû. Mala bavê wê pir pir reben û fiqare bûn. Bavê wê (Xalê min) ew anî gundê me.

Wê ji xeynî karên din, wexta çinîna zevîyan simbilên (serî) geniman ên ku weşiyane ji erdê berhev dikir, dûv re jî li ser benderan digeriya û bi navê xirmaçeka benderê, genim û tiştên din distand. Ji xeynî wê jî, li daristanên ku mih diçeriyar, an jî derbas dibûn, teqib dikir û pişt re jî ev herî dicivand; û payîzê ev tişt hemû ji mala xwe re dişand. Her wiha ji malbata xwe re zehf

herî bilind; li Mezra Balî, me qerergeha xwe amade kir. Seyid Riza li wir bi destê xwe qaryoleyek amade kir ji daran. Pir jêhatî bû. Tu tişt ji destên wî xelas nedibû. Gava yekî bigota ji min re ev tişt lazim e; Seyid Riza hacetê xwe digirt û ev tişt amade dikir. Heta tembûr jî çêkiribû. Bi kurtasî wan rojan li nav gelê me çî dihate bikaranîn, wî dikaribû ew çêbikira.

Li ser kurê wî, bawê hûn çî dizanin?

– Kurê Seyid Riza Bawa, di nav malbatê de cihekî taybet digirt. Ji ber ku ew hem xurt, hem jî zana bû. Kuştina wî wiha çêbûbû: Bawa zewicibû, lê demekî bi şûn de wî û jina xwe dev ji hev berdan. Ji ber vê yekê pîreka wî zivirî çû mala bavê xwe. Lê çiqas wext derbas bû nîzanim, her hal Bawa tiştek bihist der heqê pîreka xwe ya bî û teki-liya pismamê xwe Rayber (Rêber) de; li ser vê agahiye gelek qeherî û li ser tiştên ku bihistin xwest ku Rayber ceza bike. Lê belê Rayber bi vê dawxaziye hesiya û berî wî, ew kuşt.

Hûn di nav hevalên Seyid Riza de kî ji bir nakin?

– Yek kesek heye ku tu car ez ji bir nakim. Ew ne mimkun e. Ev zîlam kesekî taybet bû. Navê wî Rizayê Tilegê bû. Rizayê Tilegê hevalê Seyid Riza bû. Dema ku serhildan şikest, dîsa jî ew dostê wî yê herî sadiq bû. Ji ber wê yekê jî wî, ew berneda. Wê demê îmkana wan di mabûna malan de nemabû. Li ser vê rewşê êdî ew li şikeftan diman. Tu xwarina wan tune bû û ew bi piranî birçî diman. Rizayê Tilegê di van rojan de dadiket nav gundan û ji gundiyan qawût û tiştên wekî din dixwest û dibir.

Seyid Riza çawa hat girtin?

– Hêviyên Seyid Riza ku êdî wînda dibin; dibêje ezê herim Erzînganê teslîm bibim. Gava ku biryara xwe standiye bi awayekî veşartî, wekî tebdîlî qiyafet tevî hevalekî xwe dikeve rê û diçe aliyê Erzînganê. Û diçe pira ser Çemê Feradê, lê belê li wir qontrola leşkerên tirk heye. Li wir xwe eşkere dike.

Li ser vê yekê, ew dixwaze ku xebere jî walî re bişînin. Êdî leşker li hev digerin. Di demeke kurt de walî bi xwe tê wî digire û dibe qonaxa xwe, cihekî taybet jê re amade dike. Bi vî awayî pênc rojan dike mêvan. Pişt re jî haya wilayeta Xarpitê pê dixê. Belê êdî bi lez û bezî Seyid Riza birin Xarpitê. Jixwe Erzînganê bi awayekî giredayî bajara Xarpitê bû.

Abdullah Alpdoğan bi lez û bez Seyid Riza anî Xarpitê. Di pey re jî (li ser emrê Enqerê) wekî dozeke komedî lê hate vekirin û di 10'ê sermaweza 1937'an de biryar girtin ku Seyid Riza bê bidarvekirin. Di şikestina vî serhildanê de Seyid Riza û lawê wî yê biçûk Husênê Reşîk, bi tevî 11 hevalên wî bi hev re li navenda bajarê Xarpitê, li Meydana Genim di rojê bêhnvedanê (tatil) de hatin bidarvekirin. Ji bo ku janeke mezin bidin Seyid Riza; kurê wî li ber çavên wî avêtin sêdarê.

Neteweyên Yekgirtî

- 1 -

Ji mêj ve, ji mêj ve
Ji berî pêncî salî ve
çend xincer
di xaka Kurdistanê de
hatine çikandin?
Bi mayîn û teldirî
hatine pêçan?
Xal ji xwarzê
ap ji birazî
hatine qetandin.
Kul, êş û jan
belav bûye
Li Kurdistanê?

- 2 -

Ji pêncî salî ve
Neteweyên Yekgirtî
bûye sazûman
ji bo parastina
mafên mirovan
dermankirina
êş û janên gelan
xweşî û geşiya
neteweyên cihan,
lê mixabin û sed mixabin

ku carekê tenê
negeryaye li mafên kurdan,
carekê tenê
ji gelê kurd re nebûye derman.
Û her û her
gelê kurd di bin zilm û zorê de
maye tewyayî,
di bin hêza karbidestan de
maye destgîrêdayî
Ji zimanê dê û bav
bêparmayî

- 3 -

Ev pêncî sal e
Neteweyên Yekgirtî (UN)
bûye himdar
bi UNESCO
UNICEF û Lahey
bi kar û bar.
Li ser çêlekên Hindistanê
dixeyide
li ser qertel û qirakên Afrîkayê
diengire,
li kuçeyên şûnewarê kevn
dibe xwedî û dikire
rojêkê negotiye

sih çil milyon kurd
di hejarî û bindestiyê de
dimire...

- 4 -

Ev pêncî sal e
û ji berî pêncî salî ve
kêr li ser stûyê
mirovên kurd hatiye danîn,
dar û daristanên Kurdistanê
tên sotin û birîn,
pêmayên bav û kalan
li ber talanê
tê dizîn
û mirovên kurd newêrin
bi zimanê bav û kalên xwe
bikin girîn
û hêj carekê tenê
Neteweyên Yekgirtî
nekiriye gazî û qirîn;
Ka Dadgeha Lahey
û mafên mirovan,
ka UNESCO û
parastina zimanê gelan,
ka UNICEF û
guhdana zarokên kurdan!?

- 5 -

Nizanim!
Çi di vê bîranîna pêncî salî de
Ji Neteweyên Yekgirtî re
diyar bikim?
Gelo!
qerpalê şehîdekî bixwîn
ji Senendac, Agirî, Şernex
û Dêrsim...
kuç û qehfîkin kurdistanî
ji entixaneyên Parîs, Berlîn
û London...
hestiyê zarokêkî kurd
ku ji nêz û êşan miriye
li deşta Hewlêr û Silvan
wêneyên çend gundên
kavil û wêran
ji bakurê Kurdistan an
cizmeke bixwîn
ji cizmeyên leşkerê
karbidestan
û pêncî singên bixwîn
û teldirî ji xaka
Kurdistan!?

KONÊ REŞ

Zarok

Destên te
porê te
cilên te
reş in.
Xem nîn e.
Çavên te behr
awirên te roj
dilê te vekiriye
ji ronahiyê re
bes e.

Evîn Welat

Ez li gund û bajar
navçe û qezayan geriyam
carinan mam birçî
carinan bûm xwedî nan.
Min ji hinekan hez kir
û ji min hat hezkirin
carinan bejnzirav
carinan pozdirêj
wan ez ji bîr kirim
min jî ew.
Lê te
mîna siyê
dev ji min berneda
min jî dev ji te.
Axîna min
parçeyek ji laşê min
evîna welat.

Name

Name tîn ji me re
nameyên ku li ser "hatine dîtîn" nivîsî.
Germ dikin dilê me
şahî dikin mala me
hêzê didin jiyana me.
Name diçin ji me
ji menzelên bêsewax û biçûk
bi evîn hatine nivîsandin
bi hesret
da xurt bibe berxwedan
da geş bibin gulên Kurdistan.

BERKEN BEREH

Qoriciyên gundan

Çavên we hatiye girêdan bi meqam
û peran
Hûn ber lingên xwe nabînin tu caran
Naxwazan hûn kirine serxweş
Ya eniya we yê li zinaran keve, ya
hûnê noq bin çalan

Ey emirberên neyaran
Li pişt we dimeşînin êrîşkaran
Ji bona havîlek gengaz
Hûn bûne qoriciyên gundan

Her der li we bûye tarî, hûn
bûne uryan
Hûn ji hev naqetînin yar û neyaran
Hişyar bin li dor xwe mêze bikin
Her der azad bûye bê xaka

Kurdistan

Di ber we jî gelek bêmeji kiribûn
qehreman
Gava ku neyar bi ser diket bêaman
Çi dabûne wan pê didan verişandin
Paşiya we jî ya surgûn e,
ya qewitandin e

Hûn hatine xapandin bi gotinan
Hûn vedixwîn xwîna pismam û biran
Dûr û nêzik hûnê jî poşman bibin
Wekî tajiye nêçîrvanan

Hûn bindest mezin bûne bi salan
Li ber çavên we jin û zarok,
kesên bawer tene kutan
Hilweşin, bibînin riya rast
Hûn jî xwe bidin ser aliyê pismam
û biran

Îro piştta we tê tevdan
Sibe hûnê jî bixwîn pehin û
qamçiyar
Ji bona havîla xwe mebin bindest
Hişyar bin, hûn jî bixebitin ji bona
xelasiya Kurdistan

Kesên li dor me rewşa wekî hev
Gelek car serî didin ber hev
Naxwazin em pêşve herin
Êrîşî Kurdistanê dikin tev

Dubendîtiyê dixin nava Kurdistan
Yasax kirine xwendin û dibistan
Naxwazin kurd bibin zana
Tuneyî ji kurdan re kirine destan

Ey qoriciyên bêbext!
Ji dayîna cînanan çênabe tac û text
Ji wan re rêberiyê mekin
Di destên wan de tiving li piştta
wan rext

Dixwaze li serê çiya, dixwaze li gund
Gava kurd tene kuştin serê wan
dibe bilind

Ne xatirê gundiyan li ba wan heye,
ne yê qoriciyan
Gelekî şa dibin kêfa wan dibe rind

Vê sondê qet ji bîr mekin ji bona
gelî dostan

Leca mezin ji we re bi zimanê xwe
xwendin û dibistan

Bi şev û roj li her derê bixwazin
Xelasiya kurd û pêşveçûna

Kurdistan.

NURETTİN KARACADAĞ

Barûyên Amedê keresî

Dîsa bihar e
li perava Dicleyê
komek zarok
bi benên rengîn li benda qirnan in
Her dilek li wan
bi qasî barûyên Amedê şidyayî ye
Her telşeke li lingên wan
bi qasî dilîyê reş û bi jan e

Roj ber bi ava ye
Seyrantepe di keresiyê de ye
Refeke kewan firiya
ber bi belekiyên berfê ve

Dicleyê bi awayê dengbêjiyê got
Zarokan girtin dîlan
Ne bilûr, def û zirne
Ne jî tembûr heye.

JÊHAT GIMGIM

Dergûşa dilpakîyê tu yî

Mij û moran radibe
ji ser asûmanê te
axa te bi xêr û ber dibe
fêkî û hêşinahiyên te namînin êdî.
di bin potînen biyanan de
emê bi te şa bin
bê çawa zarok bi şimamokan
şa dibin
Cotkar dê bextiyar bajon
zêviyên xwe
dapîr dê kêfxweş birêsin teşiya xwe
Karker û xwendekar serbilind
ronakbîr dê serbest bimeşin
di nav baxçê roniyê de...
Welatê min
me ji memikê te mêtîye
sebra Eyûb
li ser singa te şîn bûye şarezayî
û dergûşa dilpakîyê tu yî...

HESEN ZINAR

Navenda Çanda Mezopotamyayê ji bo afirandina berhemên nû yê çand û hunera kurdî hin çalakîyan pêk tîne. Li hêlekê panelên li ser çanda kurdî, li aliyê pêşkêşkirina konser û şanoyan bala pir mirovan kişandê ser xebatên NÇM'ê. Wekî her car eleqeya pêşîn hêzên dewletê nişan didin. Lê ji bilf van jî gelek bi niyeteke baş, dixwazin çand û hunera kurdî ji nêzik ve nas bikin. Yek ji wan jî hunermendê tirk Şener Şen e ku ji saziyê ji bo ferbûna zimanê kurdî alîkarî xwestiye û daxwaz kiriye ku hunermendên NÇM'ê di filman de alîkariya wî bikin.

Vê heftiyê ev çalakî li NÇM'ê hene.

● **3.7.1996 Çarşem:** Li ser qetlîama Sêwazê panel, Rêveber Ercan Kanar,

kesên ku wekî axaftvan beşdar dibin: Mehmet Metiner, Lütfü Kaleli, Hüseyin Karataş, saet: 18.00

● **5.7.1996 În:** Beşa Hunerên Dîbariyê yê NÇM'ê filmê Vaadler Ülkesi (Welatê wadan); derhêner Andrej Wajda, saet: 18.00,

● **6.7.1996 Şemî:** Li ser şîrê sohbet û guhdariya şîran, pêşkêşvan Suna Aras, saet: 16.00, Teatra Raperîn, listika Öç (tol) niyîskar Orhan Asena, saet: 18.00

Li Zanîngeha Azad jî vê heftiyê panelek heye.

● **4.7.1996 Pêncşem:** Li ser "Di dema nêzik de li Tirkiyeyê jiyana siyasî", axaftvan Özlem Özgür, saet: 18.00

RÛDAN

Faik Bucak: Sonda mirinê dabû...

Axa û beg di xema mal û milkê xwe de bûn. Lê Faik Bucak her çendî têkoşîna vî yekê jî bida, têkoşîna wî ya esasî neteweyî bû...

Rewşenbîr û siyasetsvanê kurdî navdar Faik Bucak di 4'ê tîrmeha sala 1966'an de li Ruhayê, li herêma Qerekopriyê hate kuştin... Faik Bucak hê di dema xwendekariya xwe de dest bi siyaseta dike. Li Stenbolê dema di Fakulteya Hîqûqê de dixwîne, ew û Musa Anter û tevî hinek hevalên xwe di sala 1939'an de ji bo xwendekarên kurdan, di 21'ê adarê yanê roja Newrozê de "Dicle Talebe Yurdu" dadimezirînin. Di salvegera yurdê de Newrozê jî pîroz dikin.

Ev yurd ji hemû xwendekarên kurdan re dibe war.

Bucak ji aliyekî ve rêveberiya yurdê dike, ji aliyê din ve jî xortên kurdan di bin komên folklorê de li hev dicivîne. Li Halkeviya Çağaloğluyê ji her herêma Kurdistanê şeweyên govendê pêşkêş dikin.

Dostê wî yê herî nêzik Musa Anter e. Bi hev re şevan çêdikin. Ji ber ku di wê demê de ji xeynî "Dicle Talebe Yurdu" yurd tune ye, gelek kesên navdar beşdarî şevên wan dibin.

Hê di dema xwendekariya xwe de, mafê şêx, axa û begên ku ji aliyê dewletê ve hatine sirgûnkirin diparêze. Di bin serokatiya Nuri Demirağ de partiyek bi navê "Millî Kalkınma Partisi" tê damezirandin. Ev partî mûhafezekar e, lê li dijî rejîmê mûhalefetê dike.

Piştî ku tehsîla xwe diqedîne demekê li Hatay, Kozan û Zarayê dadgeriyê (hakimî) dike. Piştî re vî pişeyî berdide, vedigere welat, ji aliyekî ve li Ruhayê parêzeriyê (ebûqatî) dike, ji aliyê din ve kar û xebata siyasî dike.

Di sala 1960'an de ku darbe çêdibe, ji kêfan xwe ji balkona malê diavêje, piyê wî dişkê, lê darbevan wî jî bi 54 axa, beg û şêxên kurdan re sirgûnî Sêwazê dikin. Piştî ku sirgûn vedigerine welat jî, destûra Faik Bucak nadin, wî ji kampa Sêwazê rêdikin Enqereyê. Heta destûra vegera welat didin, demekê jî li wir dimîne.

Piştî re bi hinek hevalên xwe re partiya PDK'ê ava dike. Çawa ku Tarık Ziya Ekinçî dibêje, hê di xwendekariya xwe de tim dibêje "ji me re partiyek, rêxistinek lazime."

Di sala 1965'an de ji bo hîlbijartina di partiya AP'yê de hîlbijartina ji bo berendamtiyê qezenc dike, lê navenda partiyê ditirse, wî qebûl nake. Ew jî serbixwe tevî hîlbijartina dibe.

Li ser hîlbijartina jî, Tarık Ziya Ekinçî wiha dibêje: "Wê demê min di Partiya Karakeran (İşçi Partisi) de xebat dikir. Ez çûm cem wî, min jê re got, were di partiya me de bibe berendam, qebûl nekir, bi serê xwe tevî hîlbijartinê bû. Berendamê me bi şeş hezar ray bû mebûs, lê ji ber ku ew serbixwe bû, tevî ku 16 hezar ray stand jî, nebû mebûs. Piştî hîlbijartina gotibû, xwezî min bi xebera Tarık Ziya bikira..."

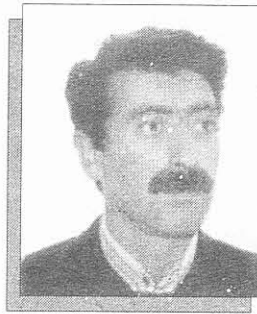
Faik Bucak di 4'ê tîrmeha sala 1966'an de li Ruhayê, li herêma Qerekopriyê di kemînekê de hate kuştin. Çawa tê zanîn, MÎT'ê ew kuştîye.

Bucak şîrê jî dinivîsandin. Di şîreke xwe de, "Sonda me mirin e di riya te de welat / Kefen kirasê me, ferman jî xeml û xelat" nivisandîye û bi vî rengî di riya welatê xwe de çû...

RAHMÎ BATUR

TÎŞK

LERZAN JANDÎL

Di domanên tirkan

S ebeta ke ma bişikîme qedr û qîmetê perwerdekerdena ma û piyî, ê çeyî û bado jî ê medya rind biyarîme re zon, wazenîmê naye ebi 2 mînakan (mîsalan), ebi di domananên tirkan bikerîme.

Mînakê jûyîne, jû çenekê de tirka new serî ya. Rojê ez goş nana kasetara Rençberî ser. Na çeneke amê lewê mi, persê:

"No kamo vano û ebi kancî zon vano."

Mi jî va: "Namê nê hunermendî Rençber o û ebi kirmancî, ebi zonê/zarava mi vano."

Na çeneke zaf biyê şa û wayşt ke ez nê kilaman dayê musnê. Eke mi ci ra va: "Hama nê tirkî niyê, zonê ma nê." Va ke: "Ma qe zonê şîma bê, tayîna rind. Hem muzîkê xo weş o, hem jî hunermend zaf weş vano."

Rojê de bîne wunciya na çeneke pirtûkên/kîtabên "Wendene Roştî ya" û "Binivisî! Niyade! Birengî!" di. Mi ra va ke: "Nê pirtûkê çînayê?" Mi ke va: "Ê zonê ma nê." Va: "Ez peranê to dana, to bide mi. Ez wazena zonê şîma jî bimusê." Nayê ser ro mi va: "Ma piyê to hêrs nêbenê?" Va ke: "Çîyo henên beno, ê jî benê kêf weş."

Mînakê didîne, jû layikêde tirkî yo des serî yo. Nê layikî ez MED-TV de diya, ke rojê mi ra persa: "Ti kirmanc/kürt a?" Mi va: "Hêya ez kirmanc a." Naye ser ra persa didîne amê û persa: "Ma to alevî ya jî?" Mi jî ci ra va ke: "Hêya ez hem kirmanc a û hem jî alevî ya. Ma ti?"

Na persa min ser ro nê layikî kayê xo ca verda, vindet binê çîman ra mi de ebi xişm niya da û va: "Ez tawa hênî asena?"

Hêya, "Ti tawa hênî asena?" Qey ti vana "des goşên kirmancan, çar çîmên dînan" estê?

Çi ra? Areste/zelal o. Domanî çî heşna, çî dî, çî musa ê pêyser dano. Ma û piyê domanî ke domanî ebi şoveniyê, ebi dişmeniya kirmancan û aleviyan, ebi verqeraran perwerdekerê, doman jî beno şoven, beno dişmenê kirmancan û aleviyan. Heşê domanî de wêneyêde (resmê) kurdan û aleviyan wirazîno, ke kam zano "goşên xo, çîmên xo, lew û pîrnîkên xo senên ê"? Kam çî zano; "doçikê xo esto çîno?, mordemî wenê, nawenê"? Nê persî şîkîne derg bê. La belê bes ê.

Nê mînakên corênî perwerdekerdena domanan de rolê ma û piyî, medya gelê areste musnenê. Doman kancî şarî ra beno wa bibo, hem şîkîno dostê şarê de, kulturêde bîn bo, yan jî dişmen bo.

Sebebê nayê bêguman verde ma û piyê çê domanî, bado jî medya ke doman goş nano ser yan jî waneno, wa. Xêlê ma piyên tirkî, medya tirkan hemverê kirmanc û kirmanciye, hemverê kes û kulturên bînan domananên xo ko kar, bifikir û ebi verqeraran kenê pîl. Nê domananê ke niya amê pîlkerdene, meystê benê belayê şarê ma, belayê sarê kedkaran. Her ca de bêtoleransî ye, jar, dişmentî ye, şer û kîştene ramenê.

Na derheq de karê roşanbîranên tirkan gelê giran o. Hemverê na perwerdekerdena bêheşe, kore ganî tirk û kirmancî ha warê şexsî de, ha warê medya de dest bi şerê/karê roştîkerdene bikerê.

Her çîqa ke, no xebat zor o jî, roja amayene de garantiyê têlewede vindetene, biratî û hevaltiye, teyna no kar xo wo.

Hejmara 18'an a Nûdemê

Kovara hunerî, edebî û çandî Nûdem ku li Swêdê ji 3 mehan carekê tê weşandin bi hejmara xwe ya 18'an derket pêşberî xwendevanên zimanê kurdî.

Ev kovara ku di bin berpirsiya Firat Cewerî de derdikeve, ji aliyê naverokê ve bi nivîsên li ser şaxên cur bi cur ên çand û hunerê dagirtî ye. Di vê hejmarê de ev nivîs cih digirin: Bi Ferhat Shakely re hevpeyvîn, nivîsa Naci Kutlay a der barê romana kurdî de, nivîseke Xelîl Duhokî li ser helbestvan Refîq Sabir, hevpeyvînek bi helbestvanê tirk Arif Damar re, çîrokek ji pênuşa Şahîne Bekirê Soreklî, çîrokeke Sidiq Hirorî, li ser J.J. Rousseau nivîseke Felat Dilgeş, nivîsa Şerexan Cizîrî ya li ser Jînenîgariya Cegerx-

wîn û nivîsa Mihemed Dehsîwar a li ser Martin Luther King.

Dîsa, Süleyman Demir, Rojen Barnas û Beyhanî Şahîn bi helbestên xwe, Konê Reş bi hevpeyvîna di gel Seyda Tîrêj û Bûbe Eser bi piyeseke kurt di vê hejmara Nûdemê de beşdarî kirine. Her wiha Berpirs û Xwediyê Nûdemê Firat Cewerî çend helbest ji helbestvanên navdar ên swêdî wergerandine zimanê kurdî.

Li vir ez dixwazim hinekî li ser hevpeyvîna ku di gel Ferhat Shakely hatiye kirin, rawestim. Lewre nêrîna Shakely a der barê helbesta kevnare ya kurdî de û bi taybetî jî gotinên ên li ser Ehmedê Xanî, Mem û Zînê gelekî balkêş in. Li gorî Shakely Mem û Zîn bi terza mesnewiyê hatiye nivîsîn. Ew îdia dike ku ancax % 5'ê rewşenbîrên kurd ji Ehmedê Xanî û Mem û Zînê baş fêhm kirine, gelek kesî jî ew li gorî bîr û baweriyên xwe şîrove kirine.

Her wiha Shakely dide zanîn ku, kurdan 300 saliya nivîsandina Mem û Zînê jî çewt pîroz kirine. Sedema vê çewtiyê jî ji ber ferqa mîladî û hîcrî ye. Heke mirov mējûya jîdayikbûna Ehmedê Xanî ji hîcrî (1061) bizivîrîne ser hesabê mîladî (1651) û 44 salî lê zêde bike (ji ber ku wî Mem û Zîn di 44 saliya xwe de qedandiyê), mējûya qedandina wê dibe 1695. Li gorî vî hesabî 300 saliya pirtûkê dibe 1995. Lê dema mirov 44 salî li 1061'ê zêde bike, pişt re bizivîrîne ser mîladî mējûya nivîsandinê dibe 1693 û heke mirov 300 saliya pirtûkê li gorî hîcrî hesab bike, paşê bike mîladî, îcar 1405 derdikeve, ku beramberî 1984'ê mîladî ye. Divê wêjenasên kurd bi baldarî li ser vê mijarê rawestin da ku çewtiyên bi vî rengî çênebin.

Bi kurmancî

Mizgîniya Îsa Mesîh

Tevî weşanxaneyên kurdan ku zora gelek astengiyên aborî û siyasî dibin û weşanên kurdî derdixin, derdorên derveyî kurdan jî weşanên bi zimanê kurdan dikin. Kitab-î Mukaddes Şirketi ango Şirketa Pirtûka Pîroz yek ji van derdorên li derveyî kurdan e. Vê şirketê pirtûka pîroz a îsewîyan Încîl bi navê Mizgîni li zimanê kurdî daye wergerandin. Ew "Mizgîniya Îsa Mesîh li gorî Lûqa" ji aliyê heyetê ve hatiye wergerandin. Li gorî agahiyên ku di pêşgotinê de cih digirin, ew heyet wê hin pirtûkên din ên ola xiristîyan jî wergerîne. Derketina pirtûkên bi vî rengî ku li dora hezar zimanên cîhanê hatiye wergerandin, ji bo rawebûna doza gelê kurd jî girîng e.

Pirtûk li zaravayê kurmancî hatiye wergerandin. Zimanê pirtûkê bi giştî baş e û xuya ye ku bi hûrbîni li ser hatiye rawestîn. Lê cûdanivîsandina qertafa neyîniyê ya lêkeran wekî 'ne hatine' û pevnivîsandina 'hertîşt' wekî çend mînakên xweseriya rastnivîsa heyetê xuya dikin. Her wiha gotinên wekî "Ji te re hatine hînkirin" ku wateyeke dûrî daxwaza wergervanan jê diçe, tevî giraniya mijarê ji bo însanên kurd ku dixwazin ola Îsewî nas bikin, dibin asteng. Di dawîya pirtûkê de ferhengokek cih digire. Di vê ferhengokê de peyv û têgînên ku nayên zanîn tîrêşîroverkin.

SAMÎ TAN

NÛDEM

No 18 1996

Kovara Hunerî, Edebî û Çandî

Avaşîn

DILBIXWÎN DARÀ

Avaşîn: Ne tenê gotineke çêkirî ji du (2) gotinan e. Ew hem navê çemekî ye li bakurê Kurdistanê, hem navê şehîdan e, hem jî rûpelekî nû ye ji berxwedana gelê kurd a modern. Gerîlayên ku Avaşîn dîtine, bi eşq û evîneke mezin, bi saetan dikarin li ser çelengî, zelalbûn û bedewiya Avaşîn biaxivin.

Av: Jiyan bê av nabe, hinek dibêjin av tunebe jiyan nîn e. Pêxemberê mezin Zerdeşt jî gotiye: Ev her çar tişt muqedes in: Av, ba, ax, roj ji ber ku jiyan girêdayî van her çar tiştan e, dema ku tune bin, jiyan tune ye, ji bo vê yekê di jiyanê de av cihekî pîroz distîne.

Şîn: Şînbûn li gorî danasîna oldaran koşeyekî cenetê ye. Cenet bi şînbûna xwe tê naskirin, zaten Kurdistan bi xwe

aliyekî cenetê digire. Ne tenê bi çem û kaniyên xwe, ne tenê bi çiya û zozanên xwe, ew bi hemû hebûna xwe renegekî cenetê ye.

Niha jî Avaşîn, navê kovareke edebî ye. Hejmara wê ya yekemîn di vê biharê de derket. Naveroka kovarê ji hemû kovarên ku heya niha derketine û derdikevin cudatir e. Ew bi armanceke mezin, bi îdîa û berpirsiyariyê mezin derdikeve.

Kovar, bi taybetî li ser pîrgirêk û problemên edebiyata kurdî disekine. Lê belê bi cesareteke mezin. Ne tîne problem û pîrgirêkên wêjeya kurdî, her wiha kovar derbasî nava edebiyata şoreşê jî dibe û ji şoreşê dîmen û wêneyan ji xwendevanan re pêşkêş dike.

Edebiyat huner e. Şoreş jî şeklekî hunerê ye. Edebiyat û şoreş tu caran ji hev cuda nabin.

Şoreş tune be edebiyata neteweyê wekî me bindest bêruh dimîne, bêqîmet dimîne ji bo ku em edebiyata xwe bi pêş ve bibin jî gerek e em xwe ji şoreşê qut nekin. Weşanên ku bi navê parastîna edebiyatê xwe ji şoreşê qut dikin û

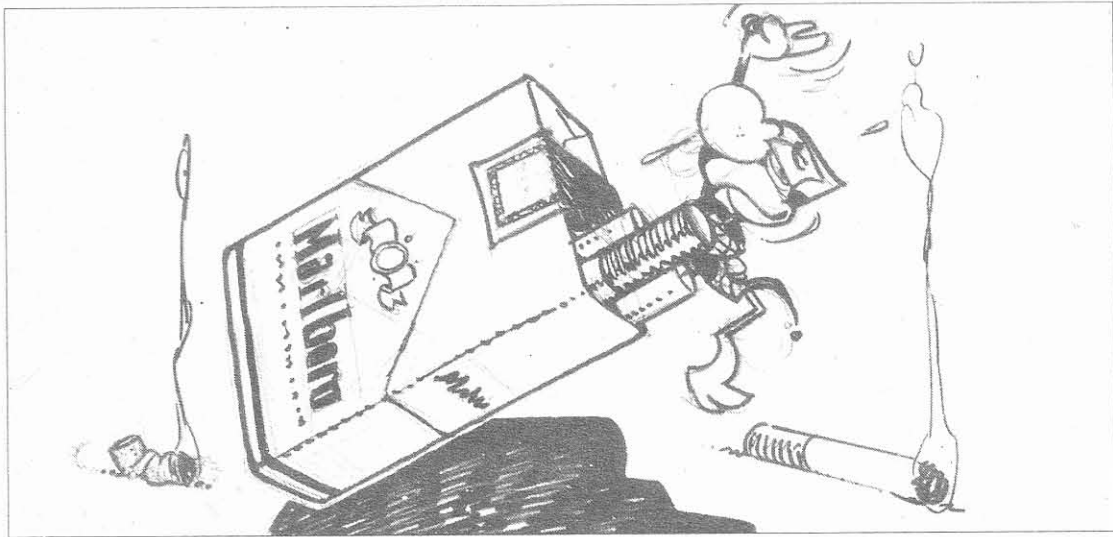
cesaret nakin ku wêneya gerîlayekî azadiyê di nava rûpelên xwe de biweşînin, ew wêjeya kurdî teng dikin û di koşeyekî tarî de dihêlin. Ferqa di navbera Avaşîn û kovarên din de jî ev e.

Di pêşgotinê de jî Avaşîn bi sernivîsa "... û em dest pê dikin" edebiyatê wiha dinasîne: "Pîrsa edebiyata şoreşgerî, pîrsa şerê şoreşgerî ye..." Her du pîrs jî girêdayî hev in. Şoreş neteweyekê azad dike. Neteweyê ne azad ne xwediyê edebiyateke azad e.

Mirovekî ne azad nikare hunereke azad jî biafirîne. Ji bo afirandina huner û edebiyatekê nivîsandina çend gotinan li ser edebiyatê em xwe azad dibînin. Ev ne nêzîkbûneke rast e, nêzîkbûna rast ew e ku mirovê edebiyatzan xwe wekî neferekî şoreşê bibîne. Ji ber ku tenê şoreş dikare wî azad bike.

Avaşîn: Xwerû bi kurdî tê weşandin. Wekî guleke sor di gulistaña çand û hunera kurdî de vebûye. Wî bexçeyî dixemilîne.

Hêviya min ji hemû nivîskarên kurd ew e ku vê gulê av bidin û bi nivîsên xwe Avaşîn dewlemend bikin.

Marlboro ji Bîrîncî erzantir e

Li gundekî Pazarcîka Mereşê xortekî feqîr hebû. Tevî ku rewşa wan a aborî nebaş bû jî, wî xortî cixara Marlboro dikişand. Bavê wî miribû. Tevî dayîka xwe jiyan dibû. Piraniyâ lêzimên wan çûbûn Ewrûpayê. Pismamên wî havînê jî Ewrûpayê dihatin ziyareta wan. Wî xortî jî dixwest biçûya Almaniyayê, lê rewşa wî ne mûsaît bû.

Her dem dayîka wî jê re digot:
 – Lawo, dev ji vê cixara Marlboro berde, rewşa me ne mîsaîte, em feqîrin.”

Lê xort bi ya xwe dikir û li diya xwe guhdarî nedikir. Ji ber ku dixwest mîna pismamên xwe jiyan biba.

Rojekê dîsa diya wî jê re dibêje:

– Dev ji Marlboro berde. Em ne mîna wan zengîn in. Tu li halê me binêr, em di çi rewşê de ne û ew di çi rewşê de ne?

Xort pir bi hêrs radibe ser piya û wisa ji dayîka xwe re dibêje:

– Dayê, eger tu pir bi ser min de werî û min aciz bikî, ezê dev Marlboro berdim, dest bi cixara Bîrîncî bikim.”

Dayîka wî dema dibihîse bîrîncî ji wê ye ku Bîrîncî ji Marlboro bihatire. Bi lez dibêje kurê xwe:

– Na lawê min. Qurbana te me. Marlboroya xwe dom bike. Çawa be Marlboro ji Bîrîncî erzantir e.”

HÜSEYİN ATEŞ

Leşkeriya Kûto

Kûto, ji leşkeriyê vedigere. Cîran û lêzimên wî li dorê dicivin.

Jê re dibêjin:

– Kûto de ka ji me re behsa leşkeriya xwe bike,

Kûto dibêje:

– Wele ma ezê ji we re çi bibêjim. Her sibe em dicivandin.

Em diketin rêzê û me ji serî ve dest bi hejmarê dikir. Her tim ku dora min dihat min, digot: “Yedî” (heft). Roja dawî dîsa min got: “Yedî.” Serbaz hat, li min xist.

(Tu nabê ku wê rojê yek kêm ketiye rêzê)

Qaqilê pîvazê

Mele Evdê Dêrdûkî li ser mahserekê dibîne ku qaqilekî pîvazê ketiye teşa dimsa gundiyeke. Ji gundî re dibêje:

– Ev dimsa te heram bûye.

Gundî dibêje:

– Çima Seyda?

Mele Evdê li ser pîrsa gundî dibêje:

– Ev pîvaz di nav axa bi zibil de çêbûye. Ev qaqilê pîvazê heram e, dimsa te jî heram kiriye. Tu vê dimsê rake bibe li mala me deyne. Li vegeerê ezê li ser bixwînim.

Gundî dimsê dibê datîne mala mele. Mele ji gundiyan tevan dims berhev kiriye û xistiye denê xwe. Gundiye me jî radibe qaqilekî pîvazê diavêje hundirê denê mele û vedigere dibêje:

– Seyda qaqilê pîvazê ketiye nav denê dimsa te.

Mele Evdê radibe, diçe qaqilê pîvazê derdixe. Dibêje:

– Bêhişo yê min pelê bin pelê ye. Tu xisara wê tune ye.

BERHEVKAR:

M. BEDRAN BÊNAV

XELAT...

XAÇEPIRSA BIXELAT (24)

XAÇEPIRSA

Çavêk Sewalek Pezirî	B	Norayê Bajaravand	F	Hîcesê kurd Terzê kaxerî	E	tielo	A	Sembola Hîdrojenê Sêkîret	H	Nexweş- neke xwînê
Sewalek Çavêk mûsî	G	A	R	A	R	A	R	A	N	
Jîra li qadê xwe şidîn	K	L	M	A	R	A	Z	E		
Çavêk Sewalek	Ü	S	R	D	O	T	M	B	M	
Fîrînekê Sêkîretê Tevî sêkîretê	E	T	A	D	I	L				
Înarê	A	N	I	N	J	A	D			
Yanî	A	N	I	J	A	D				

PEYVA VEŞARÎ

Bersiva Xaçepirsê (22)

Xaçepirsa me bixelat e. Di 15 rojan de çî bersiv bigihîjin me, emê wan binirxînin û bi riya pişkê li 10 kesan belav bikin. Xelata hejmarê me ya 24'an kitêba Medenî Ferho "Hey Gerîla" ye.

Jêrenot:

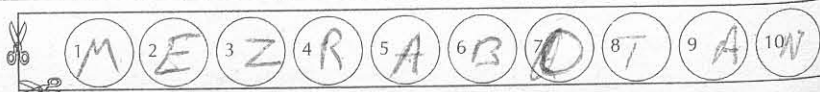
Ji bo ku bersiva we bê nixandî, divê hûn "Peyva Veşarî" di nava qutiyên li bin xaçepirsê de binivîsin û tevî adresa xwe ji me re bişînin.

Kesên ku xelata xaçepirsa 22'an, kasete Koma Agirê Jiyan "Adarê" qezenc kirine: A. Menaf Çelebi/D.bakır, Şakir Aydın/Söke, Yemilhan Adıgüzel/İstanbul, Tahir Ertaş/Izmir, Yusuf Dündar/Van, A. Kadir Akbulut/Izmir, Mahfuz Sain/İstanbul, İzet Kaplan/Izmir, Zana Şil/Batman, Metin Özdemir/İstanbul.

Stranbêjek (Wêne)	X	Rojek	I	Navekî jînan	E	Gihane- kek	U	Madeyeke kimyewî	E	Nexweş- neke xwînê
Huwîyet	X	Mindal	I	Kesê ind- ewrûpî	E	Navek	Ev roj	E		
10	A	S	N	5	A	M	E	Bi erebî kirin	↑	T
							Êş, azar	↑		A
Sembola Neonê Osman	N	E	R	Kaseteke Koma Çiya Televîzyon- eke Almanî	R	O	Z	E	R	I
	S	E	B	R	I	Nixuman- di, veşarî Damezrê- ner	↑	3	Z	O
İstixbara- ta tirk	M	I	8	T	Organ	9	A	Z	A	Cînavkek
Darek					Jan					2
	B	I	Leb	Z	E	V	Xulam	6	B	E
			Navekî ermenîyan				Navek			
Yezdaneke mîsrî	4	B	A	Dilgeş	S	A	D	Niv		
Hîdrojen				Sembola Amerîkîyîmê						
H	Sewalek	G	A	Jêderk	K	A	N			
	Çiya			Êmê sewalan						
Kolektiv- izm										
Rê, rêç										
	7	O	R	Sebir	A	R	A	1	M	

PEYVA VEŞARÎ

Berî baranê ba û berî mirinê ta ye

Ev bû zêdeyî heftê salî ku komara tirkîyeyê hatiye damezirandin. Di nav vê demê de, artêşa tirk ji kurdan pê ve li dijî tu dijminî nehatiye bikaranîn, tim û tim ji bo pelçiqandina serhildanên kurdan û ji bo qirkirina gelê kurd hatiye bikaranîn.

Ji ber têkoşin û berxwedana gelê kurd car caran dewleta tirk bêhêz dima û dikete tengasiyan.

Lê dîsa bi qeweta xwe ye leşkerî û hêzên tarî û bi fen û fûtan xwe ji van tengasiyan derdixist û bêhnek vedida, lê her ku dem derbas dibû, gelê kurd jî dijminê xwe hê baştir nas dikir û her car bi hêztir serî hildida û berxwedana xwe didomand.

Ev serhildan û berxwedan çiqas bi ser neketibe jî, lê ew ruhê têkoşin û berxwedanê di nava dilê gelê kurd de dihat çandin û xurtir dibû, geştir dibû.

Ev rewşa ha bi vî rengî didomiya, kurdan serî hildida û dewleta tirk jî bi wahşet û hovîtiyeke mezin ew dipelçiqandin, hetanî şoreşa mezin, şerê serx-

Dewleta tirk jî di vê rewşê de ye. Dewletên kolonyalist çiqas piştgiriye didinê, dibêjin "Tu baş diçî, rewşa te baş e, hindik maye tuyê kurdan biqedînî û tuyê rehet bibî", lê ew êş ji laşê wê dernakeve, birîna wê hê xedar dibe. Qudûmê wê nema digere.

webûn û azadiyê ku di 15'ê gelawêjê de guleya yekemîn avêt dilê dijmin û dijmin roj bi roj xwîn winda dike.

Gava mirovekî nexweş rewşa wî giran dibe û kifş dibe ku wê bimire, kesên ku tên serdana wî ji bo moral û dilxweşbûne bidinê, jê re dibêjin:

"Tu pir baş î tiştêkî te nîn e, xwe ne-tirsîne". Bi înselêh û maşelêhê, wî dixapînin. Mirovê nexweş bawerîya wî tê û dibêje qey bi rastî tiştêkî wî nîn e, lê dîsa dibîne ku ew êş û elem di nava wî de ye, derneketiye.

Dewleta tirk jî di vê rewşê de ye, dewletên kolonyalist çiqas alîkarî û piştgiriya xwe didine wê, dibêjin:

"Tu baş diçî, rewşa te baş e, hindik maye tuyê kurdan biqedînî û tuyê rehet bibî", lê çiqas dibêjin jî ew êş ji laşê wê

dernekeve, birîna wê hê xedar dibe û rewşa wê ber bi xerabûnê ve diçe qudûmê wê nema digere. Ji ber vê êş û elemê vêca bi tepa li xwe dide.

Wekî ku îro em dibînin bê çawa hemû rayedarên dewleta tirk ketine nava hev, hev û du didirin. Hilbijartinê li ser hilbijartinê çêdikin, nabe. Koalîsyonê li ser koalîsyonê ava dikin nameşe, her tişt teqîniye nameşe, vêga bi tepa li xwe didin.

Êdî taya mirinê bi qirika wan girîtiye ji mirinê pêve li pêşiya wan tiştêk nemaye, wekî ku pêşiyê me gotine: "Berî baranê ba ye û berî mirinê jî ta ye", êdî di sekeratê de ne, bi erebî "el-fatîha."

REMEZANÊ HÛRÎ

YA TELEVÎZYONÊ....BERNAMEYA HEFTEYÎ YA TELEVÎZYONÊ.... BER

YEKŞEM
30.06.1996
17.45: Vebûn
17.50: Nûbihar
18.35: Çend dîmen ji Kurdistanê
19.00: Nûçe
19.20: Serçavan
20.15: Nûçeyên tirkî
20.35: Forum
00.15: Nûçe

20.15: Nûçeyên tirkî
20.35: Belgesel 2 (Selahattin Çelik)
21.30: Nûçeyên soranî
21.40: Sêla Sor
22.30: Kenê Reş
23.00: Bûyerên Navneteweyî
23.15: Jiyana gel
00.00: Muzîk
00.15: Nûçe

DUŞEM
01.07.1996
17.45: Vebûn
17.50: Nûbihar
18.35: Arkeolojî
19.00: Nûçe
19.20: Vengûvaz

SÊŞEM
02.07.1996
17.45: Vebûn
17.50: Nûbihar
18.35: Tîrêj
19.00: Nûçe
19.20: Ciwan

MED TV
20.15: Nûçeyên tirkî
20.35: Rêze Fîlm: Anna Frank-2 (Dawî)
21.30: Nûçeyên soranî
21.30: Belgesel: Qetlîama Sêwazê
22.40: Zimanê Huner
00.15: Nûçe
19.20: Gelawêj
20.15: Nûçeyên tirkî
20.35: Hêvî û daxwaziye gel
21.30: Nûçeyên soranî
21.40: Hêvî û daxwaziye gel (dûmahîk)
22.20: Konser
23.20: Zanîngeha Med
00.15: Nûçe

ÇARŞEM
03.07.1996
17.45: Vebûn
17.50: Nûbihar
18.35: Mirov û xweza
19.00: Nûçe
PÊNCŞEM
04.07.1996
17.45: Vebûn
17.50: Nûbihar

18.35: Muzîk
18.45: Çapemeniya cîhanê
19.00: Nûçe
19.20: Bernameya erebî
20.15: Nûçeyên tirkî
20.35: Koçberî
21.00: Muzîk
21.30: Nûçeyên soranî
21.40: Hawarî Roşinbîrî
22.30: Warê Jêlê
23.20: Kurdên Kazakîstanê (2)
00.15: Nûçe

ÎN
05.07.1996
17.45: Vebûn
17.50: Nûbihar

18.35: Xutba olî
18.40: Klîp
19.00: Nûçe
19.20: Med Dokument Kurdistana Rojhilat
20.15: Nûçeyên tirkî
20.35: Kursiya gel
21.30: Nûçeyên soranî
21.40: Kursiya gel (dûmahîk)
00.15: Nûçe

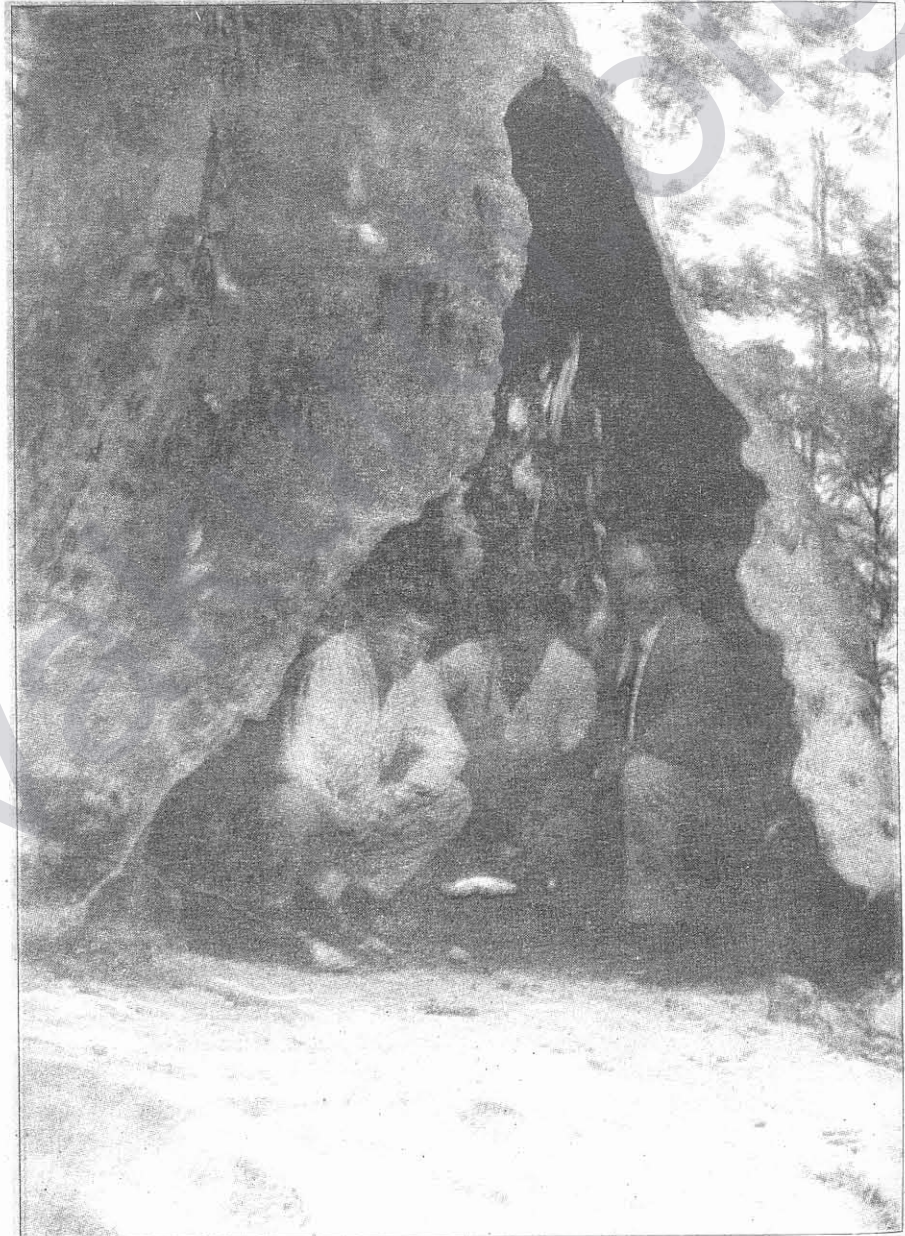
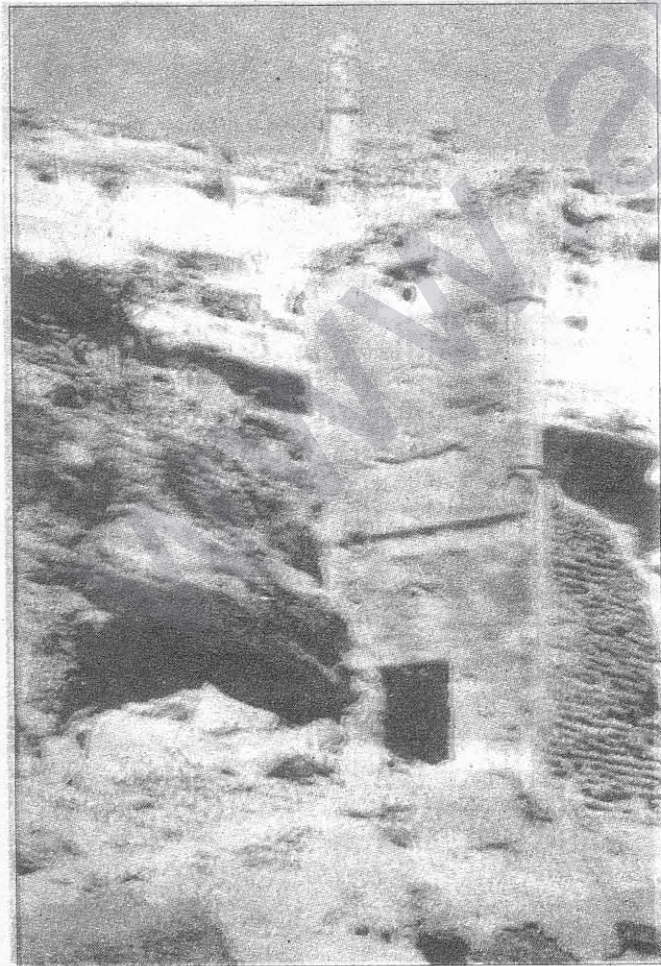
ŞEMÎ
06.07.1996
17.45: Vebûn
17.50: Nûbihar
19.00: Nûçe
19.20: Welatê rojê
20.15: Nûçeyên tirkî
20.35: Şox û Şeng
00.15: Nûçe

Sason: Warekî dîrokî û di bin çepera çiyayê de

Navçeya Sasonê di bin çepera çiyayên li bakurê Êlihê (Batman) de dikeve. Li Bukurê wê Mûş, li Rojhilata wê Bedlîs, li Rojavayê wê Amed û li Başûrê wê jî Hezo heye. Aqara Sasonê 716 km² ye. Bilindahiya wê 980 metro ye. Çend çiyayên wê bi navê Meleto, Zavaser, Helekiz, Gemêsor û Sintore hene.

Sason yek ji wan cih û wargehên Kurdistanê ye ku dema mirov bajar û navçeyên herêmê pê re qiyas dike, şaristaniyeke gelek kevn û dîrokî tê pêş çavên mirov. Beriya Zayîna Îsa (BZ) di salên 1400'an de mirov dibîne ku di hakimiyeta Urartuyan de navê Sasonê derbas dibe. Piştî hakimiyeta Urartuyan demeke dirêj Sason di bin hakimiyeta Babil û asuran de dimîne. Dîsa beriya Zayîna Îsa di salên 635-584'an de herêma Sasonê dikeve bin destê Îskitên ku ji Qefqasan hatine. Di wan sedsalan de medî û persiyan hikum li ser Sasonê kirine. Dema Îskenderê Mezin Anatoliyê bi dest dixwe, Sasonê jî bi erdê xwe ve girê dide. Gava Împaratoriya Bizansê pêl bi pêl fireh

dibe, carinan Sason jî dikeve bin destê wan. Li gorî hinek çavkaniyên dîrokî, herêma ku dikeve navbera Dicle û Gola Wanê hin mirîtiyên bi navê "Karduk, Kortu, Kortik, Ardovar, Motogan û Balçaxan" hatine avakirin. Di dema Hz. Ömer de ku wê çaxê destpêka îslamiyetê bû, piştî Zayîna Îsa di sala 639'an de Sason dikeve bin destê ereban. Wê çaxê jî, ji Basrayê hin eşîrên ereban anîne û bi awayekî koçberî jiyanê wan bi wan dane derbaskirin. Pişt re dagirkeriya tirk, ereb û bizansan dest pê dike. Di sala 1071'an, di şerê Melazgirê de herêm dikeve bin destê tirkên selçûqî. Pişt re herêm dem bi dem dikeve bin hakimiyeta karakoyunluyan, akkoyunluyan, îlhaniyan û moxoluyan. Lê belê di sala 1507'an de hakimiyeta sefeviyan dest pê dike. Di salên 1514-1515'an de di Şerê Çaldiranê de di dema Yavuz Sultan Selîm de dagirkeriya dewleta Osmanîyan dest pê dike. Dîrokzanê kurd Şerefxan di berhema xwe ya navdar Şerefnamê de di rûpelên 217-236'an de ji mirîtiya Sasonê behs dike û dinivîsîne ku mirîti di sala 1521'an de ji hêla Kanûnî Sultan Süleyman ve ji Süleyman Beg re hatiye diyarkirin. Di sala 1864'an de dema di şûna eyaletan de wîlayet têne avakirin Sason bi ser Diyarbekirê ve tê berdan. Di sala 1871'an de di "Salnameya Diyarbekir"ê de tê di-

yarkirin ku Sason bi sencaqa Sêrtê ve hatiye girêdan.

Cografyaya Sasonê

Navçeya Sasonê di bin çepera çiyayên li bakurê Êlihê (Batman) de dikeve. Li Bukurê wê Mûş, li Rojhilatê wê Bedlîs, li Rojavayê wê Amed û li Başûrê wê jî Hezo heye. Aqara Sasonê 716 km² ye. Bilindahiya wê 980 metro ye. Çend çiyayên wê bi navê Meleto, Zavaser, Helekiz, Gemêsor û Sintore hene.

Çend berhemên dîrokî

Heta wê gavê ji nivîsên ku der barê Sasonê de hatine weşandin tê fêmkirin ku, ew der xwediyê dîrokeke kûr e. Lê mixabin li gorî wê dîroka kevn jî berhemên dîrokî baş nehatine parastin, ji ber

vê yekê jî berhemên bi vî rengî kêmtir in. Sedema wê ya herî mezin jî ev e ku taybetiya wargeha Sasonê çiyayîbûna wê ye. Li gorî agahiyên di destan de, li rojhilatê gundê "Gundênû" û "Kela Pertukan", li gundê Bozikan "Kela Bozikan" û li Çiyayê Meydanê ku ji bajêr 7 km dûr e jî "Kela Beksî"yê heye.

Li Rojhilata gundê Dahlik li ser çemê Sasonê, pirekê yek kemer û kurt heye. Lê belê nayê zanîn ku ev pir ji hêla kê ve hatiye çêkirin. Di hin riwayetan de tê diyarkirin ku ev pir di dema çêkirina pira Malabadê de ku ji hêla artuqîyan ve hatiye çêkirin di eynî demê de hatiye avakirin. Li hêla din li mezreya Komikê "Dêra Komik"ê jî bi nav û deng e. Her wiha li ser çiyayê Meleto jî manastireke xerabe heye.

SALIHÊ KEVIRBIRÎ